

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HÍVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák és betűöntődékek a magyar korona országainak területén.

(Az időközben előforduló változások szives bejelentését kérjük.)

BUDAPESTEN.

KÖNYVNYOMDÁK

I. KERÜLET (VÁR).

Magyar Kir. Államnyomda,
Nándor-tér 1.
Egyetemi nyomda,
Iskola-tér 3.

II. KERÜLET (VIZIVÁROS).

Bagó M. és Fia,
Ponty-utca 4.
Heisler Jaroslav,
Várkert-rakpart 1.
Müller K. (Münster K.),
Albrecht-út 5.
Wacker F.,
Lánchíd-utca 17.

III. KERÜLET (Ó-BUDA).

Wimmer Márton,
Szerfőző-utca 10.

IV. KERÜLET (BELVÁROS).

Angio-Nyomda (Kohn T.),
Gránátos-utca 20.
Athenaeum, irod. és nyom-
dai részv. társaság,
Ferencziek-tere 3.
Buschmann Ferencz,
Koronaherceg-utca 8.
»Corvina«-nyomda
(Schlosinger Ignác),
Rostély-utca 3.
Franklin-Társulat, magy.
irod. int. és könyvny.,
Egyetem-utca 4.
Fanda József,
Aranykéz-utca 5. (zárv.)
Gansel Zsigmond,
Károly-utca 18.
Goszler Gyula,
Aranykéz-utca 1.
Hedvig S.,
Károly-körút 22.
Hunyadi Mátyás, irod. és
könyvnyomda-intézet.
Zöldfa-utca 43.

Neuwald Illés,
Gránátos-utca 8.
Országgyűlési Értesítő
Nyomdája,
Gránátos-utca 1.
Pallas, irodalmi és nyom-
dai részvénytársaság,
Kecskeméti-utca 8.
Pardavy József,
Gránátos-utca 10.
Poldini Ede és Társa,
Ferencz József-rakpart 17.
Nagy Sándor,
Papnövelde-utca 8.
Süsz Dávid,
Halter 5.
Ullmann József,
Régi posta-utca 4.
Várnai Fülöp,
Sarkantyús-utca 9.
Wodianer F. és Fiai,
Sarkantyús-utca 3.

V. KER. (LIPÓTVÁROS).

Bendiner A.,
Arany János-utca 18.
Birkholz és Vayda,
Nádor-utca 19.
Adler és Társa,
Bálvány-utca 2.
Czettel és Deutsch,
Bálvány-utca 12.
Hornyánszky Viktor,
Arany János-utca 1.
Hungaria Könyvnyomda
és kiadó-üzlet,
Váci-körút 34.
Kálmán M. és Társa,
Nagykorona-utca 5.
Kanitz C. és Fiai,
Vadász-utca 28.
Kaufmann József,
Mária Valéria-utca 15.
Kertész József,
Mária Valéria-utca 11.
Kollmann Fülöp,
Arany János-utca 34.

Légrády Testvérek,
Nádor-utca 7.
Löw Ede,
Váci-körút 80.
Márkus Samu,
Dorottya-utca 6.
Pesti Könyvnyomda-
Részvény-Társaság,
Hold-utca 7.
A Pesti Lloyd-Társulat
Könyvnyomdája,
Dorottya-utca 14.
Pollák M. Miksa,
Nagykorona-utca 12.
Preszburg Frigyes,
Arany János-utca 21.
Quittner József,
Váci-körút 18.
Schlenker és Kovács,
Akadémia-utca 7.
Schlesinger és Kleinberger
Bálvány-utca 18.
Toldi-Könyvnyomda,
(Schwarz Sámuel)
Gyapju-u. 6. sz., Vadász-
utca sarkán.
Weizsmann (sz. Laszk) E.,
Nádor-utca 18.

VI. KER. (TERÉZVÁROS).

Budapesti Könyvnyomda-
és kiadó-szövetkezet,
Kemnitzer-utca 6.
Bielitz B.,
Király-utca 6.
Brózsza Ottó,
Váci-körút 17.
Fővárosi Könyvnyomda-
vonalozó- és könyv-
kötő-részvénytársas.,
Podmaniczky-utca 37.
Goldstein Albert,
Szerecsen-utca 7.
Gutenberg-Nyomda,
Gyár-utca 31.

Herrman Ignác,
Laudon-utca 10.
»Kosmos« müintézet, kő-
és könyvnyomda r.-t.
Aradi-utca 8.
Krömer Alajos,
Gyár-utca 20.
Kunoss Vilmos és Fia,
Teréz-körút 38.
Löbl Dávid,
Andrássy-út 19. és Sze-
recsen-utca 24.
Mahrer Testvérek,
Szerecsen-utca (államv.
nyugdíjint. palotája).
Markovits és Garai,
Lázár-utca 13.
Mezei Antal,
Mozsár-utca 8.
Munk Lajos,
Király-utca 58.
Nagel István,
Nagymező-utca 40.
Neumayer Ede,
Szerecsen-utca 35.
Pitzger Izidor,
Kazinczy-utca 35.
Posner K. Lajos és Fia,
Csengery-utca 31.
Rigler József Ede,
Rózsa-utca 55.

VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS)

Deutsch József,
Károly-körút 7.
Garai Mór,
Károly-körút 3.
Heimlich Jakab,
Király-utca 47.
Hunna-Könyvnyomda.
(Tulajdonos: Münz M.)
Rombach-utca 1.
Löbl Mór,
Király-utca 13.
Propper Leó,
Erzsébet-körút 22.

»Petőfi-könyvnyomda«,
Dohány-utca 9.

Zeisler M.,
István-tér 17.

VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS).

Fritz Ármin,
József-körút 5.

»Magyar Nyomda«,
József-körút 47.

Józsefvárosi Könyvny.
(Tulajd.: Maurer Adolf).
József-körút 60.

Rózsa Kálmán és neje,
Szentkirályi-utca 30.

Weissenberg Ármin,
Eszterházy-utca 16.

IX. KER. (FERENCZVÁROS).

Bartalits Imre,
Üllői-út 23. »Köztelek«.

Engelmann Mór,
Lónyay-utca 7.

Wodianer Soma,
Üllői-út 23.

X. KER. (KÖBÁNYA).

Első köbányai Könyvny.
Jászberényi-út 1.

BETŰÖNTŐDÉK:

Államnyomda,
I. vár, Nándor-tér 1.

Athenaeum,
IV., Ferencziek-tere 3.

Első Magyar Betűöntőde
Részvénytársaság,
VI., Dessewffy-utca 32.

Egyetemi nyomda,
I. vár, iskola-tér 3.

Fischer és Mika,
VII., Király-utca 83.

Franklin-Társulat,
könyvnyomda r.-t.,
IV., Egyetem-utca 4.

Pallas,
IV., Kecskeméti-utca 6.

Pesti Könyvnyomda-
Részvénytársaság,
V., Hold-utca 7.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt = 4 kor., félévre 1 frt = 2 kor.

KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

Ada. Berger Adolf.	Csorna. Neumann Samu.	Győr-Sziget. Gross G. és társa.	Kolozsvár. Gombos és Sztupjár. »Ellenzék« nyomdája. Gámán János Örökösei. »Közművelődés« nyomda. Lehmann és Baldi. »Magyar Polgár« nyomd. Poltz Albert. Stratzinger G.	Munkács. özv. Blayer Pinkászné s fia Farkas Kálmán. »Kárpáti« könyvnyomda. Kozma és Grünstein.
Alsó-Kubin. Schneider Dezső.	Czegléd. Piros J. és Társa. Sebők J.	Gyula. Dobay János. Kohn Adolf.	Komárom. Ziegler Károly. Özv. Krausz Ignáczné. »Petőfi«-nyomda. Spitzer Sándor.	Muraszombat. Grünbaum S.
Alsó-Lendva. Bozzay P.	Debreczen. »Debreczeni Ellenőr« ny. »Debreczen« nyomda- résztvény-társaság. Ifj. Gyűrky Sándor. Kutassi Imre. László Albert. Pongrácz Viktor. Városi nyomda.	Gyulafehérvár. Püspöki nyomda. Voltz H.	Körmeny. Részvény-nyomda.	Nagy-Atád. Grünberger Z.
Apatin. Szavadi József.	Dees. Demeter és Kiss. Rosenstein Mayer.	Hajdu-Szoboszló. Plón Gyula.	Körműczbánya. Jörges A. Özv.	Nagy-Bánya. Molnár Mihály. Klein Lipót.
Arad. Aradi nyomda-társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Réthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Detta. Heldenwanger J.	Hajdu-Böszörmény. Maróczy M. József.	Közseg. Feigl Frigyes. Feigl Gyula.	Nagy-Becskekerék. Grcsics I. Paul F. Pleitiz Fer. Pál Utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.). Scheinberger Ignác.
Abrudbánya. Policzer Zs.	Déva. Hirsch Adolf. Kroll és Társa.	Halas. Prager Ferencz.	Kula. Berkovics Márkus.	Nagy-Bittse. Spiegel Samu.
Aranyos-Maróth. Részvénynyomda. (Felszá- molás alatt.)	Devecser. Rosenberg Zsigmond.	Hátszeg. Stern M.	Kün-Szt-Márton. Sima F. főlkja.	Nagy-Enyed. Wokál János.
Baja. Kollár Antal és Fia. Nánay Lajos. Streinitz Gyula.	Ditró. Ditró és Szárhegy közsé- gek nyomdája.	Hódmező-Vásárhely. »Hungaria« nyomda. Kanitzer G. Lévai Fülöp.	Kün-Szt-Miklós. Bors K.	Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. Singer Lipót. Wajdics József. Weiss L. és F.
Balassa-Gyarmat. Halyák István. Kék László.	Dombóvár. Első dombóvári könyv- nyomda és papirszergyár.	Holics. Hotascha J.	Léva. Nyitrai és Társa.	Nagy-Károly. Ifj. Róth Károly. Sarkady Nagy Zsigmond és Társa. Turóczy Zsigmond.
Balászfalva. Gör. k. püspöki nyomda.	Dunaföldvár. Schwarz Manó.	Huszt. Mermelstein Fülöp.	Lippa. Povázsay Testvérek. Zách József.	Nagy-Kikinda. Jokly L. Radák János. Milenkovits István.
Bártfa. Bleier M.	Duna-Szerdahely. Goldstein Józsuá. Adler Netti.	Igló. Schmidt József.	Liptó-Szt-Miklós. Steier Izidor.	Nagy-Kőrös. Ottinger Ede.
Battonya. Gaál Vilmos.	Eger. Érseki lyc. nyomda. Kohn Dávid.	Ipolyság. Neumann József.	Lőcse. Reisz M. József. Werthmüller J. és Fia.	Nagy-Körös. Roth Simon.
Békés. Povázsay Testvérek.	Eperjes. Hedry Bertalan. Kosch Árpád.	Jászberény. Brúnauer Adolf. Hay Géza.	Lugos. Traunfellner Károly. Wenczelly J. és Fia.	Nagy-Mihály. Landesmann B.
Békés-Csaba. »Corvina« ny. (Sziheleszky József.)	Érsekújvár. Winter Zs.	Kabold. Deutsch Mózes.	Magyar-Óvár. Czéh Lajos.	Nagy-Rőcze. Künstler Soma.
Lepage Lajos.	Erzsébetváros. Kotzauer D.	Kalocsa. Werner Ferencz. Malatin Antal.	Makó. Gaál és Gömöry. Neumann József.	Nagy-Szalonta. Reich Jakab. Adler Jakab.
Belényes Muntyán József.	Esztergom. Buzárovits Gusztáv. Laiszky János. Tábor Adolf.	Kaposvár. Hagelmann K. Jancovics Gyula. Kéthelyi Miksa. Magyar János.	Malaczká. Wiesner Testv.	Nagy-Szeben. Krafft Vilmos. Drotleff József. Institut tipografic. Reissenberger Adolf. Róman püspöki könyvny
Beszterce. Botschar T. Orendi Károly.	Fehértemplom. Wunder J.	Kapuvár. Buxbaum József. Fieler Hermann.	Mármaros-Sziget. Berger Miksa. Részvény-nyomda. Vider Mendel. Viski Balás Lajos.	Nagy-Szt-Miklós. König Salamon. Wiener Nathán.
Beregszász. Farkas K. »Haladás« könyvnyomda, tulajd.: Juhász Piroska.	Felső-Eőr. Schodisch Lajos.	Karánsebes. Obrehoja Antal. Püspöki nyomda.	Maros-Vásárhely. Adi Árpád. Ev. ref. collegium nyomda. Grün Vilmos gyorsajtó- nyomdája.	Nagy-Szőllős. Schwartz Béla.
Besztercebánya. Machold F. Singer Jakab.	Fertő-Nezsider. Horváth B.	Karczag. Szódi S.	Mátészalka. Weisz Zsigmond.	Nagy-Szombat. Goldmann M. Horovitz Adolf. Winter Zsigm. Özvegye.
Bicske. Lederer Sándor.	Fiume. Battara P. Chiuzre & Co. Jerouscheg G. Karletzky Ferencz. Stabilimento Tipo-litogra- fico Fiumano.	Kassa. Özv. Lipóczy Józsefné. Bernovics G. Ries Lajos. Werfer Károly. Nemes F. (betűöntődével is bír).	Medgyes. Reissenberger G.	Nagy-Tapolcsány. Platzko Gy.
Bonyhád. Özv. Fein Teréz.	Galgóc. Stern Adolf.	Kecskemét. Szilády László. Tóth László. »Pannonia« nyomda.	Mezőtúr. Gyikó Károly.	Nagy-Várad. Berger Samu. Láng József és Társa. Freund L. Laszki Ármin. Naschitz Gyula. Rosenbaum Vilmos. Sonnenfeld Adolf. »Szigligeti« nyomda Pauker D.
Brassó. Gött János és Fia. Muresianu Aurél. Alexi Th. »Közművelődés« nyomda.	Gyergyó-Szt-Miklós. Szabó L.	Késmárk. Kling János. Sauter Pál.	Módos. Staits György.	Német-Bogsán. Zeiser J.
Brezsnóbánya. Kreislér J.	Gyoma. Kner Izidor.	Keszthely. Nobel J. Farkas J.	Mohács. Blandi János.	Német-Palánka. Kristofek József.
Buziás. Ullmann F.	Gyöngyös. Braun Bertalan. Herzog A. E. Kohn L. Kohn Mór.	Király-Helmoc. Klein József.	Mokrin. Tóth Ferencz és társa.	Nyiregyháza. Kalina József. Jóba Elek. Piringer János.
Csáková. Chudy Testvérek.	Győr. Fischer István és F. utóda: Nitsmann József. Surányi János. »Pannonia« könyvnyomda (tulajd. Haar és Raab). Polgár Bertalan.	Kis-Czell. Menyhért Julia.	Moór. Márián György.	
Csáktornya. Fischl Fülöp.		Kézdi-Vásárhely. Ifj. Jancsó Mózes. Szabó A.		
Cservenka Spannagel J.		Kis-Kún-Félegyháza. Renezay József.		
Csiksomlyó. Ferenczrendi nyomda.		Kis-Marton. Dick Ede.		
Csikszereda. Györgyjakab Márton.		Kis-Várda. Berger Ignác.		
Csongrád. Schwartz Sándor. Silber Jánosné.				

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

III. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1893 JULIUS

7. SZÁM

Szaktánk és a millennium.

Ezernyolczszázkilenczvenhatban ünnepeljük meg ezredik évét annak, hogy dicső ősapánk, Árpád a honalapító, átlépte a Kárpátok határát és elfoglalta a mai nagy Magyarországot.

Fényesen készül ezt megünnepelni az egész ország. Meg akarja mutatni az egész világnak, hogy a magyar *méltó régi nagy híréhez!* Tényekkel és minden ki-gondolható adatokkal akarja behizonyítani, hogy hatalmas, számot tevő nemzet Európa többi nemzei közt.

Ezen célból alakult meg a kereskedelemügyi miniszter vezetése alatt álló, a millenniumi kiállítást rendező bizottság is. E bizottságban az ipar minden szakmájából kiváló és tehetséges férfiak működnek közre a siker biztosítása érdekében.

Bennünket — nyomdászokat — legközelebről ama bizottság érdekel, a mely a *sokszorosítási*, a nyomdai, könyvkötészeti, vonalzó- stb. ipart képviseli. Erre nézve akarom szerény nézeteimet előadni.

Ha visszapillantunk az 1885. évben rendezett országos kiállításra, arra a szomorú igazságra jutunk, hogy valamennyi, a kiállításon képviselt ipar között a nyomdászati ipar volt talán leggyengébben képviselve. Mert csak nem képviselet az, nem bemutatása az egy ország nyomdai iparának, ha egy kiállításon két-három nagy üzlet saját pavillonban dolgoztat s egy néhány kisebb üzlet szerepel mint kiállító? Ilyen eszközökkel nem lehet a kellő mértékben felköltetni a nagyközönség érdeklődését szaktánk iránt.

A millenniumi kiállítás tulajdonképen a nemzeti fejlődést, a kulturális haladást fogja feltüntetni. Valamennyi iparág összes termékeivel fogja bemutatni haladását, fejlődését és vívmányait szakmája terén.

Szerintem következőkbe kellene foglalnunk, illetőleg következőképen kell hogy szaktánk a kiállításon szerepeljen:

A kiállított kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti, vonalzó-intézeti, tömöntődei, réz- és fametszeti, czinko- és fotografiai stb. rokonágak munkái ne egy halomban, hanem a következőkép csoportosíttassanak:

A könyvnyomdászatnak hazánkba behozatala óta (1472) mindazon régebbi termékeit, melyek ugy az országos könyv- és levéltárban, mint a főrangú csa-

ládok, papi rendek, magánosok, creklye-muzeumok s különféle körök és testületek stb.-nek birtokában vannak, kölesön kell kérni oly célból, hogy a könyvnyomdászatnak behozatala óta történt fejlődését fokozatosan mutathassa be a bizottság; alig hiszem, hogy mindezen tárgyakat oda ne adnák szívesen, kellő biztosíték mellett.

Ha aztán mindezek együtt vannak, hozzá kell fogni a helyes és ügyes *csoportosításhoz*.

Eddig ugyanis minden kiállításon az az elv volt az uralkodó, hogy mindig az újabb és kitünőbb terméket állították ki s egy verseny-kiállításon ez nagyon is helyes. De most a millenniumon ennek másképp kell lennie, mert ennek nemcsak nemzeti, hanem egyszerű *történelmi kiállításnak* is kell lennie.

Itt a fősúlyt arra kell fektetni, hogy a könyvnyomdászat behozatala óta meglevő termékek ugy állíttassanak ki egymás mellett, hogy a szemlélőnek könnyű legyen a fokozatos haladást felismerni. Persze ehhez egész külön, csupán e célra fentartott hely szükséges. De ne ugy legyenek a nyomtatványok csoportosítva, hogy például egy évtizedből vagy fél-századból való nyomtatványok mindenféle nemei együtt legyenek, hanem az időszerinti beosztás mellett a nyomdászat különböző termékei is külön-külön csoportosíttassanak.

A különféle régebbi nyomtatványok összekeresését — mint már említém — az egyesületeknél, könyvtárakban, magánosoknál, muzeumokban stb.-nél kell foganatosítani. Legcélszerűbb, ha a bizottság egy hathatós körlevelet intéz az *egész ország* közönségéhez s felhívja eme nem nagy áldozatkészségre. Nem hiszem, hogy ennek fogantatja ne legyen; hisz a kiállítás után visszakapja mindenki sajátját. S nem hiszem már azért sem, mert ha 1848-ban anyáink fel tudták áldozni aranyukat, ékszerüket, apáink pedig vagyonukat és — a mi a legdrágább — életüket és véréket a hazáért, miért ne tennék meg most is a hazának ezen csekély szolgálatot, hogy megmutat hassák, miszerint Magyarország sajtója is előkelő helyet foglal a többi országokéi között.

Az újabbkori nyomtatványokat pedig ugy vélem összehozni, ha az *összes* magyarországi kő- és könyvnyomda-tulajdonosokhoz felhívás intéztetik, hogy az üzletükből lehetőleg annak megalapítása óta kikerült, különböző nyomtatványokat bocsássanak rendelkez-

zésre. Azután az egész országbeli különböző nyomdász-körök és egyletektől kell kölcsönkérni a szakmunkákat, különösen a nyomdai munka-gyűjteményeket. (Anyaegetünkben sok ilyen munka van.)

Legjobb volna, ha a Szakkör e momentumokra a kiállítási szakbizottság figyelmét felhívna. Nemesak azt kell megmutatni a kiállításon, hogy mennyire haladt előre a kulturában, hanem azt is, hogy mennyire haladt különösen *nyomdászataiban*. *Milyen volt az s milyen most*. Mert ha nyomdászataink nem fejlődött volna ily hatalmasra, akkor a kulturával is sokkal hátrább volnánk.

Szerény óhajom az, hogy foglalkozzék a Könyvnyomdászok Szakköre eme kérdéssel: nem-e kellene felhívni erre az illetékes körök figyelmét s nem-e volna czélszerű, ha a Szakkör új választmánya oda-hatna, hogy ezen *nyomdász-történelmi kiállítás létrejöttön*.

Talán nagyon is igénybe vettem a t. olvasók türelmét, de legyenek kegyesek azt annak betudni, hogy nagyon óhajtanám ezen eszme sikeres kivitelét. Mert erős óhajom, hogy ne csak a magyar gép- vagy más ipar létezését ismerjék el, hanem *ismerjék el a magyar nyomdászati ipar fejlődését is és a magyar nyomdászok törekvésének is adózzanak némi elismeréssel.**

Stalla Márton.

Az újvilágból.**

Chicago, 1893. július 3-án.

Igen tisztelt szerkesztő úr!

»Carpe diem«, »Time is money«. Szabad magyar fordításban pedig azt mondom: »Élj az alkalommal, mert biz' az nem tér többé vissza«.

Nos hát, édes szerkesztő uram, ez okból csak egész röviden fogom tudósítani mindarról, a mi becses lapja t. olvasóit érdekelheti; nem ügyelve arra sem, vajjon emészthető-e a stylus, melyben írok. Röviden: amerikai emberré lettem.

Már az első állomáson, t. i. Berlinben, a hol három napot időztem, minden igyekezetemet arra fordítottam, hogy valamely nagyobb nyomdát megtekinthessek. És ez sikerült is. A berlini államnyomda valóban felette czélszerű berendezése tetszésemet teljességgel megnyerte. A nyomda négy egymással összeköttetésben álló háromemeletes ház minden zugát foglalja el és 1200 embernek ad kenyeret. Megjegyzendő, hogy a berlini államnyomda az értékjegyeken kívül még ugyszólván az összes többi államnyomtatványokat készíti; így pl. a chicagói vilákiállítás német osztályának katalógusát is az államnyomda csinálta. A munka-

* Erre nézve különben erős garanciát birunk a bennünket érdeklő csoport-bizottság derék szakembereiben, de különösen a bizottság fáradhatlan és buzgó elnököben.

** Örömlenkre szolgál, hogy ez igen érdekes közleménnyel szolgálatot tehetünk t. olvasóinknak, de egyuttal hálás köszönetünket kell kifejeznünk dr. F. Zs. ur, lapunk szíves pártfogójának, hogy a messze távolban, fáradságos tanulmányútjában sem feledkezett el szerény lapunkról s általa lapunk olvasóival is közli nagybecsű tapasztalatait.

Szerk.

idő folytonos, vagyis egy fél órai ebélszünetet kivéve — melyet azonban az épületben kell a munkásoknak eltölteniök — egész napon át meg nem szakítatik; 150 gőzcérel hajtott és vagy 200 kézi sajtó dolgozik és képviselve találjuk a sokszorosító ipar minden elképzelhető ágát.

New-Yorkban, fájdalom, csak annyit érhettem el, hogy megengedték, miszerint »elevator«-ral felmász-szak a »The World« aranyos tornyának 15-ik emeletén fekvő legfelsőbb pontjára és onnan gyönyörködjem a remek kilátáson, a mely a városra nyílik. Evvel ugyan nem sokat szaporodott tudományom, de a viszonyokkal nem lévén ismerős, az emberek barátságatlan, rideg viselkedését még nem tudtam kellőleg viszonzni. Remélem, hogy visszafelé már sokkal alaposabban fogom tanulmányozhatni a newyorki nyomdai viszonyokat.

Washingtonban utánjárásom már igen szép eredményel járt. Bejutottam ugyanis az északamerikai Egyesült-Államok állampapír-jegyeinek nyomdájába, a »Bureau of Engraving and Printing« című intézetbe. A nyomda óriási területet foglal el és a négyemeletes épületben kizárólag állampapír-jegyek készülnek; míg a bélyegek New-Yorkban lesznek nyomva. A munkások száma 1500, kiknek nagyobb fele nő, mivel az a vélemény, hogy a nő olcsóbb és »jobb« munka-erő. Sajátszerű e nyomdánál, hogy csak öt gőzörőre hajtott géppel bír és az összes papírjegyeket alsó gáz-láng melegítéssel ellátott 375 kézisajtón készíti el. Itt már igen sok néger nőt látunk foglalkoztatva, kik hivatásuknak eléggé jól felelnek meg. Fél órai lunch kivételével, itt szintén folytonos a munka. A nyomda négy nőt alkalmaz csakis azon czélből, hogy az idegeneket vezessék, mivel — természetesen — vezető nélkül — ki az átvett idegenekért személyesen felelős — egy lépést sem szabad tenni.

Végre Chicagóba érkezünk, azon városba, a hol most mindenki a dollárokat hajszolja, nem törődve azzal sem, ha azok elérése emberéletbe kerül. És mégis itt járt fáradozásom a legkedvezőbb eredménnyel. Mr. Murray, California államának teljhatalmú biztos, a chicagói kiállításon kegyes pártfogásába vett és beajánlott a világhírű »Puck« nyomdájának igazgatójához.

A »Puck« ugyanis Amerika egyik legnagyobb, leg-híresebb és legkedveltebb politikai jelleggel bíró élc-lapja, mely a »J. Ottmann lithographing company« című társaságnál lesz nyomtatva. Ezen társaság a kiállítás területén egy remek kivitelű külön pavillont állított fel és itt kizárólag — csakis a hetenkint megjelenő és a kiállítás alkalmára külön kiadásban és szerkesztésben kiadott »World's Fair Puck«, vagyis az öreg newyorki »Puck« fiát nyomja. Az öreg »Puck« Keppler (rajzoló) és Schwarzmann (író) által 1877-ben New-Yorkban alapított és ugyanazon tulajdonosok megérték a chicagói kiadás megjelenését és immáron virágzását is.

A »Puck« pavillonjában hat villanyos erőre járó gép van felállítva, melyek közül három litografiai; a másik három pedig a litografiai gépekhez hasonló szerkezettel bíró könnyunyomdai gép. A karzaton hat

rajzoló dolgozik és vagy öt szedő végzi a szöveg szedését; továbbá itt található Keppler műterme is, kinek kiállított vízfestményei valóban remek szépek.

A pavillon igazgatójának rendkívüli szívesége valóban csodálkozásba ejtett; ő teljesen elűt az amerikai rendszerű emberektől.

Az igazgató urtól kaptam ajánlatot Chicago legnagyobb napilapjának, a »The Chicago Herald« nyomdai művezetőjéhez.

Nos hát, e nyomda körülbelül úgy van berendezve, mint a mi nagy napilapjaink nyomdái, csak hogy persze nagyobb stylusban. 300 ember szerzi meg mindennapi kenyerét és a 16 oldalra terjedő és a »Pester Lloyd« nagyságában megjelenő lapnak másfél óra alatt kell elkészülnie. A lap ugyanis két kiadást csinál; egyet a vidék részére; ennek már 1 órakeréjjel a vonaton kell lennie; a másikat pedig a legújabb hírekkel az újdonságokra éhező chicagói közönségnek. A szedőterem főnöke német ember és keserűséggel panaszkolt el mindennapi szenvedését az iszonyú, embererőt ugyszólván felülmúló hajszában.

A gépterem vezetője, Bichl József, osztrák sógor és roppant megörült egy osztrák testvére vizontlátásán, daczára annak, hogy ismételve hangsúlyoztam, hogy ha magyar vagyok is, azért még nem kell osztráknak lennem. Szegény feje ezt nem tudta megérteni. Se baj! E jó bácsi lesz oly szíves engem a chicagói műnyomdába vezetni és itt aztán remélem megláthatni a valódi amerikai nyomdászati műremekeit. Eddig ugyanis kevés ujságot tapasztaltam, hacsak a női szedők intézménye nem nevezhető annak. Ugyanis a »The Chicago Herald«-nál néhány ujságszedő, hogy megkímélje magát az osztástól és így tovább nyugodhassék, feleségét avagy az e célra felfogadható más női személyt küld be a délutáni órákban és ezek végzik helyette a munkát. Használható szedés elkészítéséig azonban itt még nem haladt az asszonyi tudomány. Ők egyáltalában csak rombolni tudnak!

Őszinte tisztelője

Dr. F. Zs.

Az accidentia-szedés új iránya.

Rövid egy év előtt meglehetősen élénk mozgalmat idézett elő fővárosi accidentia-szedőink és azok körében, kik ilyeneknek képzelik magukat, egy Német-honból közbékné került szaktárs föllépte, ki merész alkotásaival egészen új — nálunk addig ismeretlen — irányt mutatott be az accidentia-termékek előállításának módjában. Meggyőződés sugallta egyszerűséggel és buzgósággal kezdte a »Grafikai Szemle« hasábjain is felhívni az új irányra a magyar szakközönség figyelmét s igyekevése nem is maradt eredmény nélkül, mert reformátori eszméi csakhamar visszhangra találtak és ma már Budapest nyomdáiban szerteszét igyekeznek az accidentia-munkákat — több-kevesebb sikerrel, illetve szakértelemmel — a *szabad irány* elvei alapján állítani elő.

Tudjuk, hogy Anglia igen finom esztétikai érzékkel bíró nyomdászai voltak az elsők, kik, szakítva a

merev stilszerűség tradícióival, ezen reform terére léptek s rohamosan hódították meg a nagyközönség gusztusát. Az addig divatban volt, némely esetben nagyon is nehézkes, sőt dagályossá váló stilszerű körzetek, melyek motívumaikat az emberiség minden korszakából s exotikus népciről kölcsönöztek ki, — letűntek, s helyeiket elfoglalta egy szabadabb szellem által inspirált alkotási módor; a régi szűkkeretű szabályok békői szétörettek s az apró alkalmi nyomtatványokon föltűnedezni látjuk a feszes, egyenes fősor helyett a lépcsőzetesen megtörtet vagy rézsutosan futót, körülvéve guirlandokkal, kecses amorettekkel s egyéb eféle szimpatikus apró hézagotlételkkel.

Ezen újítás hamar elterjedt a kontinensen is s kivált Németországban talált lelkesült követőkre, hol aztán az ismert német alaposággal egész új iskola képződött az accidentia-szedésben.

Azonban a szigorú stilszerű módor hívei sem voltak röstök és kimutatták az új iránynak gyengéit; t. i. hogy az új előállítási eljárás sok-sok időt rabol, a mai napság, a »gyors és olcsó« korszakában, a megrendelő nem fizethet meg, aztán hogy a szedő az új rendszer mellett a materiálisban szerfölött nagy pusztítást követ el. Meg kell adni, hogy ezen kifogások birnak némi alappal, habár a németországi betűöntők igyekeznek ez utóbbi bajon telhetőleg segíteni, a mennyiben az új irány követelte díszítéseket is már kész állapotban liferálják.

Nagyobb baj az, hogy accidentia-szedőink egy tekintélyes részénél nincs meg a kívánatos szép-érzék, mely biztosan határt tud szabni az új materiálissal való bánásmódban; így aztán megtörténik, hogy némelykor nagyon is bizarr alkotásokat kapunk kézhez. Ilyen, az esztétikával ellenséges lábbon álló nyomtatványok azonban nemcsak nálunk, hanem Ausztriában és Németországban is látnak napvilágot.

Vigasz lehet ez reánk nézve, de bizony sovány vigasz, mert csak azt bizonyítja, hogy accidentia-szedőink jó része *nem tud rajzolni*, e nélkül pedig nem tudnak maguknak tiszta fogalmat alkotni munkájuk mikéntjéről és helyes kiviteléről.

A véletlen itt kezünkbe adja egy évekkor ezelőtt, 1888-ban, a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság intézetéből kikerült könyvnyomda-czímlapját, melyet be is mutatunk olvasóinknak s melyet *Barkó Kovács Antal*, ez intézetben azon időben foglalatostkodott accidentia-szedő rajzolt. A cím fősorai Bruxelles — Catalogue spécial — Section Hongroise az eredetiben vörös alapnyomással jelentek meg. Az egyesült magyar és belga címér a draperiával együtt szintén ki volt színezve sárgán és vörösen. A címlap nagy dicséretben részesült és megérdemelten, mert egyszerű, könnyed motívumokkal szemrevaló, díszes alkotást képezett. Magyarázata ennek az, hogy Kovács kitűnő rajzoló, ki fogékonysággal bír az esztétika szabályai iránt. Szembeötlő továbbá, hogy Kovács ugyanazon szabadon mozgó anyaggal ért hatást, a melylyel a jelenleg divatozó *szabad irány* hívei dolgoznak. A címlap szolid alapját képezi, mintegy vignette-szerűen, a fentérintett két címér, egy félkörű boltozatban elhelyezve, napsugarak által övezve. Ezen fölépül lenge módorban a cím;

itt láthatjuk tetszetősen alkalmazva a hajlított, a megtört alakú és rézsutos czímsorokat, a körből kifutó sugarakat, lándzsaszerű díszítéseket, vidáman lobogó szalagocskákat és mindama többi apró segédeszközöket, a miket mai napság használnak. Főlöszleges a jobb oldalon lecsüngő csokorhoz illesztett árnyékolás, a mint tényleg a *szabad irány* hódolói nem is alkal-

azonban, hogy ritka tehetségeit parlagon heverteti és jelenleg valahol az Alföldön mint irnok bajoskodik. Mily üdvös tevékenységet fejthetne ki ez az ember, ha pl. a fővárosi betűöntőde-részvénytársaság alkalmazná mint rajzoló; méltán várhatnánk tőle szebbnél szebb alkotásokat, véleményünk szerint, még az oly sokat fészegtetett magyar motívumok dolgában is.

maznak ilyeszerű pótlékot, hanem egyszerűen szabadon lelőgtatják a csokrot.

Nyilvánvaló tehát, hogy Kovácsban birunk egy oly istentől megáldott művészzsel, ki a hazai nyomdászatnak nagy használatára és dicsőségére válnék; kár

Mindezen gondolatok önkéntelenül toltak pennánk alá, midőn a mellékelt czímlap kezünkbe került; vajha ezen visszaemlékezésnek meglenne amaz óhajtott hatása, hogy Kovácsot újra körünkben, az őt megillető helyen láthatnánk!

Faragó.

Illusztrációink.

— Egy kis kritika. —

Sokat foglalkoztak már szaklapjaink az illusztrációk mi módon való előállításával, nyomásával, de azok kiviteléről eddig vajmi keveset, sőt mondhatni: semmit sem irtak.

Nem akarok ezuttal műbirálónak felcsapni, csak rövid általánosságban óhajtok felszínre hozni oly dolgokat, melyeket eddig alig méltattak figyelemre.

Ez pedig nem egyéb, mint az illusztrációk rajz, fényképezés, metszés, maratás szerinti megbirálása; erre pedig ma, midőn oly nagy számban jelennek meg a képes folyóiratok, lapok, sőt regények és költemények is — véleményem szerint — nagy szükség van.

Meg vagyok győződve róla, hogy vannak közöttünk elegenden, kik e tekintetben kompetens bírálókként szerepelhetnek, miért is én csak általánosságban beszélek »képeink«-ről, a részletes bírálatot azokra bizom, kik azt nemcsak megrajzolni, de metszeni és maratni is tudják s így több alkalmuk volt tapasztalatot szerezni maguknak azon okokról, hibákról, melyeket alább elmondandó vagyok.

Azokról a »művészi kivitelű« képekről óhajtok egyet-mást elmondani, melyekkel öregbiteni akarják lelkiismeretes, önzetlen kiadókink könyveik értékét, azokról az illusztrációkról, melyek ijesztő rémként merednek az ember elé a sorok közül s melyeknek értéke oly csekély, hogy inkább maga elé képzelheti az olvasó az író által leírt jelenetet vagy tájat a levegőben, mint a hogy azt az a művészi kivitelű kép feltünteti.

Kezdjük e kis kritikát a »Magyar Salon«-nal, mint a mely folyóiratainknak arisztokratája. Megindítása idejében sokkal több fáradságot vett magának képei megválasztásánál s nem egy képe művészi értéket képviselt. Ma azonban, daczára annak, hogy a technika és chemia fejlődése által az eddig lehetetlennek tetsző dolgokat is a maga természetes valóságában, hajszálnyi hűséggel papírra lehet vetni, sokszorosítani, illusztrációi kivitelében nagyon hanyatlott. Nincs meg bennük a tisztaság, az árnyékolás szabatosága, színes képeinek tetszetőssége. Fényképfelvételei elmosódottak, fametszvényei pedig a színes festékkeli nyomás által elvesztik összhangzásukat.

Ugyanezt lehetett eddig mondani az »Ország-Világ«-ról. Hajdanában sokkal jobb képeket hozott; most is kicsillan itt-ott egy gondosan megrajzolt vagy lefényképezett kép, mely figyelmünket megragadja, de általában véve illusztrációi a pongyolaság bélyegét viselik magukon. Nagy hiba e laptól már az is, hogy czímkéjét — saját hátrányára — változtatja s jelenlegi czímkéjével a régmúlt idők czifra, sallagos rajzaihoz tért vissza, feltüntetni akarván, hogy e lap ur, polgár vagy parasztnál is otthonra talál. S ha legalább az egyes alakok a természetesnek csak némi árnyalatával volnának megrajzolva! De így mindig azt hiszem, hogy Gambrinus hordóját veszi körül a világ összes nemzetisége. Örömmel látjuk azonban, hogy a legutóbbi időben új nyomdájával új élet is költözik a képek közé.

A »Vasárnapi Ujság« igyekszik föntartani régi renomméját — változó szerencsével. Képeinek nagy része figyelmet érdemel s meglátszik rajtuk, hogy kiadója és szerkesztője átérzik az illusztrált közlemények hivatását. Szöveghez rajzolt képein azonban meglátszik, hogy Magyarországon készültek. Szövegképeinek gyöngyét a Verne regényeinek illusztrálása képezi; azt hiszem azonban, ez is a franciaia eredeti, mi mellett bizonyít a képekre metszett franciaia név.

A II-ik évfolyamát élő »Magyar Géniusza« — sajnos! — nem szolgálja képeivel a magyar géniust. Alig egynéhány számot tevő képe van. Mint igazi abszurdum-kép említésre méltó az »Edelsheim-Gyulai báró temetésé«-ről felvett fénykép czinkografálása. Egy fekete tömeg az egész s megerőltetéssel tudjuk megkülönböztetni egyik alakot a másiktól. Nagyon helyesen tették, hogy az egyik kép alá oda szedték e magyarázatot: »A halottas kocsi«. Nagyon is gyászos kép!

A »Képes Családi Lapok«-ról jobb hallgatni. Képeivel nagyon is a napilapok niveau-jára süllyedt alá. Nemcsak nyomdászati tekintetben hanyag kiállítása, de minden jó izlést mellőző képei által is csak megrovásra érdemes.

A kis képes gyermeklapok közül Pósa Lajos »Az Én Ujságom« című lapja érdemel annyiban említést, hogy a gyermekeknek szánt képeit lehető tisztasággal állítja elő.

Képes napilapjaink illusztrációiról ne szóljunk semmit. Ezek oly képek, melyekre azt szoktuk mondani: »Nesze, kis fiam, szép kép, játsz vele!«

Még humorisztikus lapjainkról kellene néhány szót szólnom. Sajnos azonban, ezekben is nagyon szegények vagyunk. Egyedül az állandó alakokra fordítanak némi gondot s ebben is kitűnik a »Borsszem Jankó« mosolyra, sőt kaczajra indító képeivel. Politikai és időszerű képein azonban nagyon is meglátszik a sietség s ez okozza, hogy igen sokszor az alakok frakkjára kell metszeni az illető uri ember nevét.

Éppen így vagyunk többi politikai élczlapjainkkal is.

Az »Urambátyám«, mint Magyarország egyedüli szalon-élczlapja, több gondot és figyelmet fordíthatna képeinek megrajzolására. A német »Fliegende Blätter« bármely számát megtekintve, élesen szemünkbe tűnik a különbség e két szalon-élczlap között.

Térjünk át nevezetesebb illusztrált műveinkre.

Mint a legismertebb s legkedveltebb illusztrált kiadás »Petőfi összes költeményei« érdemlik az első helyet. Nemcsak a gondos, sőt művészi rajzok, de azoknak metszése is megszerezték e műnek azt a jogot, hogy első helyen említsem. Minden egyes képen meglátszik öreg Jankónk művészi keze, a ki lelkesedéssel s igazi genialitással rajzolja meg úgy ideális, mint élethű humoros alakjait. Szerintem ez az egyedüli metszvényekkel illusztrált magyar kiadás, mely képeivel kiállja a legerősebb kritikát is.

Mit szóljak Jókai legújabb kiadású képes regényeiről? Az első füzetek színes képei meggyőznek arról, hogy méltó lesz a nagy író műveihez, de a kisebb fekete nyomású képeket látva, félek, hogy sokat le fog vonni azoknak a művészi kivitelű színes képeknek az értékéből.

Beniczkyné regényei többet érnének képek nélkül. Talán jobb lett volna a foto-czinkografia helyett a metsző vésőjét venni igénybe, mi által elenyészett volna a rajzoló által könnyelműen odadobott sötét háttér s az alakok képeznek a képek központjait.

Mikszáth művei közül az egyedüli »Jó palócok« az, melynek díszes illusztrálására a kiadó némi áldozatot hozott.

A »Képzőművészeti remekek«, Shakespeare művei, »Az osztrák-magyar monarchia írásban és képen« mind oly művek, melyeknek illusztrációival bővebben kellene foglalkoznom.

Számtalan képes kiadásunk van még, ámde ezeknek egyenkénti felsorolása sok tért venne igénybe. Így abbanhagyom ezt a rövid s — nem tagadom — hézagos kritikát s néhány szóval a képek mikénti kiviteléről óhajtom nézetemet kifejtteni.

Bármely művet nézzünk is meg, kell, hogy előny adjunk a fametszvényeknek. Tiszta kivitele, könnyű kezelése adják meg nekik azt az értéket, melyet a fényképezés és vegyészeti útján előállított képek aligha fognak egyhamar elérni.

Igaz, hogy a fénykép-felvételek után vegyészeti előállított képek árnyékolása, szabatosága, hűsége messze túlszárnyalják a fametszvényeket, ámde nem elég a jó auto- vagy fototipia, ahhoz még szakavatott, hivatását teljesen átértő gépmester is kell, a ki azt, a mit a nap hűen visszaadott, lerajzolt, a tőkélyre emelje s ügyességével megcsalja a szemlélt.

Valamely ünnepély, mozgalom vagy jelenet hű visszaadására mindenesetre legcélszerűbb a fényképezés, de ha a nap sugarait használjuk fel azok megörökítésére, tegyük azt úgy, hogy ne legyen az egyedül az alakok chaosza, hanem tükre legyen a lefolyt ünnepélynek vagy jelenetnek.

A festett vagy rajzolt képeknek sokszorosítás alá vegyileg való készítését én csak kárhóztatni tudom. Teljesen sima képet sem fotoczinkografia vagy fototipia, sem pedig más úton nyerni nem fogunk, már pedig mindezen műveletek megkövetelik, hogy recézett, apró pontokból álló képet állítsanak elő; ennél pedig sokkal többet ér a fametszvények finom vonalas kiállítása s hogy gondos rajz és figyelmes metszés által élénk, kidomborodó, sőt igazi művészi kivitelű képet nyerhetünk, legeklatánsabb bizonyíték erre a francia »L'Illustration«, a német »Moderne Kunst«, »Ueber Land und Meer«, »Leipziger Illustr. Zeitung«, a könyvek közül Petőfi költeményei, »Az osztrák-magyar monarchia írásban és képen«, Verne regényei, Heine illusztrált költeményei s ilyen tetszetős kivitelű képeket láttam már nem egyet a »Vasárnapi Ujság«- és »Ország-Világ«-ban.

Kritikámat azzal az óhajttal zárom be: vajha kiadóink belátnák azt a meddő küzdelmet, melyet ezekkel a »művészi kivitelű« képekkel folytatnak s belátva a nagy közönség kívánságának jogosultságát, mely pénzeért szépet és jót kíván, több anyagi áldozatot hoznának, hogy ne csak saját zsebüket igyekezzenek megtölteni, de a nyomdász- és véső-művészetnek is segítenék megszerezni az őket jogosan megillető babért.

Janovits Ferencz.

Hazánk könyvnyomtatói Hunyadi Mátyás idejétől 1848—49-ig.

Irta: Firtinger Károly.

11.

Kolozsvár

fölötte érdekes nyomdásztörténeti multtal dicsekedhetik. Ős falai között 1550-ben honosított meg művészetünk s csakis Debreczen nyomdászata állítható egyenlő rangba a kolozsvárral. Mindazonáltal alig lehetséges tiszta képet nyernünk a kolozsvári nyomdákrol, mert a vallási és politikai ellentétek gyakran készítették a nyomdászt arra, hogy termékét az előállítás műhelyének és idejének kitétele nélkül bocsásson világgá. Ilyen — ugyszólván névtelen — nyomtatvány pedig nagy számmal került ki Kolozsvár sajtói alól; sőt kezünkbe akadt egy könyv, melyen »Claudiopolis« helyett a nem létező »Christianopolis« volt mint kiadóhely feltüntetve.

Kolozsvár első nyomdása a szász nemzetiségű **Heltai Gáspár** protestáns lelkész volt, Abádi Benedek tanulótlarsa a wittenbergi egyetemen, ki 1550-ben állította föl igen szép betűkkel, csinos diszitményekkel s hangjegyekkel fölszerelt nyomdáját, magához vevén a szakképzett **Hoffgreff Györgyöt** mint társtulajdonost. Heltai azonban már 1553-ban otthagya Hoffgreffet, ennek megférhetlen természetete miatt; utóbbi azután 1559-ig egyedül bírta a nyomdát.

Ezen évben újra Heltai vette át az üzletet és azt 1574-ben bekövetkezett haláláig nagy tevékenységgel folytatta. Azután hét évig özvegye bírta a nyomdát, kitől fia, ifj. **Heltai Gáspár** vette át. Mindkét Heltai munkálkodása kiváló helyet foglal el a hazai művelődéstörténetben; nyomdatermékük magas fokán állottak akkortáji művészetünknek.* Az ifjú Heltai Gáspár elhunytával (melynek mikor történtéről nincs hiteles adatunk) a nyomda leányára, *Heltai Annára* szállott, kinek révén *Lang Tamás* lett tulajdonosa.

Ezután 1630-ban az utóbbi egyik rokonának, *Ravins (Raw, Szörös) Mátyás* kezébe kerül a nyomda.

Mint ügyvezetők működtek ifj. Heltai Gáspár elhalálása után ezen nyomdában:

Makai Nyirő János, 1619—21-ben.

Válaszuti András, 1624 tájott.

1625-től fogva **Szilvási András**.

Abrugi (Abrugyi) György, 1630-tól 1660-ig. Ez volt a Heltai nyomda utolsó művezetője.

Ezen időtájt (1660—63-ig) nyomdászokodott Kolozsvárt, Nagyváradról jöve, **Szenczi Kertész Ábrahám**,** innét Szebenbe tette át 1663-ban sajtóját.

* A fiatal Heltai is, úgy mint apja, nemcsak könyvnyomató, hanem tehetséges író és kiadó volt. Egyebek közt magyarra fordította Gemma Frisius löweni tanár latin arithmetikáját is, mely munkáját Heltai eme jellemző mondókával rekeszti be: »Az Keresztyen Iffiuságnac. Eszt a kiczinded számuető könyuecskét ved ió neven. Az mennyire en az kőnuekből tanulhattam úgy magyaráztam. Hogyha az Isten valahonnét olly embert támaszt, ki bővebben Magyar nyelure fordította, én kész vagyoc ahoz is fogni és Nyomatásban kiadni az te tanulságodra. Adiglan eszt meg tanulhad és élhétz vélle. Még bőcsás peng az vétkekről, Mért én Magyar nem vagyoc. Isten éltesen. Typographus. October nec 31 napján 1591.« Heltai e munkájáról nemrégén egy tanférfiu tollából a következő dicsőró nyilatkozatot olvastunk: Bártran mondhatjuk, hogy a nyomtató e mű »szerzője« és nem fordítója, mert az eredetinek teljesen önállóan kidolgozott kiadása. A typographus példái végig eredetiek és paedagogiailag sokkal helyesebbek, mert megnevezett és kicsiny számokkal dolgoznak, míg Gemma Frisius nagy és elvont számokkal.

** Szenczi Ábrahám Kolozsvárra történt jövetelének idejét pontosan megtudjuk első kolozsvári termékének következő czimszövegéből: Szent Biblia, azaz Istennek Ó és Új Testamentomában foglaltott egész Szent-Írás. Magyar nyelvre fordítottott Caroli Gáspár által. Mostan pedig ujabbban ez öreg formában némely nehezebb és homályosabb fordítású sz. Írásbeli Locusoknak értelmes magyarázatival az Istennek a Magyar Nemzetben levő Anya-

Rozsnyai János, kit a vallási gyűlölet Sárospatakról elűzött, szintén itt működik 1671—75-ig. Innét Rozsnyai Debreczenbe ment, hol a városi nyomda vezetője lön.

1672-ben **Veracius Konstantin** és **Speracius** testvérek nyomdászoktak Kolozsvárt.

Ezen időben az unitáriusok is alapítottak nyomdát Kolozsvárt, melyben 1697-ig **Liszcai Mihály** működött mint ügyvezető.

Ezt követte **Lengyel András**, kinek halála után özvegye folytatta az üzletet. Művezetője **Heltzdörffer Mihály** volt, kivel később Brassóban találkozunk. Az unitárius nyomda ezután beszűntette működését.

A hajdani híres *ev. ref. főtanodai nyomda* 1672-ben állíttatott föl **Apafi Mihály** fejedelem által, részben a volt Heltai-nyomda maradványaiból, részben pedig az 1667-ben Szobenzől ide hozatott Szebeni-nyomda felszereléséből; idővel aztán a kolozsvári főtanodai nyomdának egy része képezte alapját a nagy-nyedi evang. ref. főtanodai nyomdának.*

Mint ügyvezetők működtek e nyomdában:

Veresegyházi Szentyel Mihály, 1668-tól 1684-ig.

Némethi Mihály, 1684—90-ig.

Veresegyházi István, 1690—92-ig.

Ezen időben (1690-ben) alapított nyomdát a Németalföldről, Amsterdamból, hazajött **Tóthfalusi (Miszlótfalusi) Kis Miklós**. Tóthfalusi, a jeles prot. egyházi író és nyelvész, az európai hírvélemények és

betűmetsző, 1650-ben szül. Alsó-Misztóton, Nagybánya mellett. Amsterdamban elsajátította a nyomdászat és betűkészítés mesterségét, s ezen városban jelent meg tőle 1685-ben a híres amsterdami biblia. Mint betűöntő lehetőleg még nagyobb hírnévre állott, s rendeléseket Európa minden művelt országából kapott, sőt Ázsiában az örmények és georgiaiak első nyomdáit is ő szerelte föl. A fényes florenczi udvar egy hízgelő meghívását visszautasítva, lángoló hazaszorotete

1690-ben visszahozta Tóthfalusit Kolozsvárra s itt nyomdát állított. Itthon azonban vallási szűkkeblőség megkeserítette Tóthfalusi életét és működését, mignem a halál véget vetett 1702. márczius 20-án e nagynevű férfiú ragyogó pályafutásának.*

Nyomdája a ref. collegium birtokába ment át, melyet ezután **Telegdi Pap Sámuel** vett hasznosbérbe, egyesítve a már létező ref. nyomdával. Pap Sámuel a nyomdát 1731-ig vezette.

tipografia volt a Tóthfalusi Kis Miklósé, a melyet az ő halálával örökösétől gróf Bánffy György vett meg 1700 m. forintot, ezek voltak matriczok és a tipografiához tartozó mindenféle instrumentumok és kellékek s egy új sajtó. A gróf ezeket még életében átadta a ref. főtanodának és ekkleziának egyenlő joggal való használatra. — Utólagára 1737-ben Losonczy báró Bánffy Farkas közbenjárására munkába vétetett, hogy az unitárius kolozsvári ekkleziának néhány mássa eladott öntött ón betűi szintén vétessek meg a főtanoda és ref. ekklezián költségen közös használatra, mindkettő készséggel vállalkozott a megvásárlásra, a melynek azonban valóságáról adatokat nem birunk. — Világos innen, hogy a mikor a kolozsvári ev.

Kolozsvári nyomtatvány címlapja 1581. évből.**

szentegyházának hathatós épülésére ki bocsátott. Váradon kezdetett a nyomtatása a veszedelem előtt és elvégzetett Colosvárat Szenci K. Ábrahám által M. D. C. L. X. I.

* A kolozsvári ev. ref. főtanoda nyomdájának eredetére nézve következő figyelemreméltó sorokat olvassuk a »Magyar Könyv-Szemle« 1882-ik évfolyamában: »A Szebeni Kertész Ábrahám-féle s magszakadás útján fiskusra szállott, valamint a gyulafehérvári országos nyomdát I. Apafi Mihály 1672. és 1673-ban a kolozsvári főtanodának adományozta. Ezekhez járult a Gilányi Jakab által vásárolt s felerészben a főtanodának, felében a kolozsvári ev. ref. egyháznak ajándékozott tipografia, melyet Bucsesdi Sára, elébb Székely László, később gróf Haller István hitvese, Tóthfalusi Kis Miklós által megigazított s 560 m. forintért tőle 1702. február 23-án kiváltván; az egy ideig külön használtatott. — Negyedik

ref. főtanoda nyomdájáról van szó, mindig ezen különböző egyesített nyomdák értendők, melyek olykor nagy ideig külön, máskor ismét sok ideig együtt kezeltettek, de jövedelmüket az ekkleziára és collegium osztotta meg.«

* L. bővebben Ács Mihály dolgozataiban a »M. Ny. Évkönyv« 1883. és 1891. évfolyamaiban.

** Báthory István lengyel király 1580-iki győzedelmes orosz hadjáratát leíró könyv címlapjának hasonmása. Nyomatott 1581-ben Kolozsvárt özvegy Heltai Gáspárné műhelyében. A címlapon látható a lengyel koronás sas fametszetben, a szivpaizsban a Báthory-család címerével. A könyv egyetlen példánya a marosvásárhelyi gr. Teleki-könyvtárban őriztetik. Jelen ábrát az Athenaeum-nyomda vezetősége jóvoltából közölhetjük, miért is fogadják hálás köszönetünket.

Utóda **Szatmári Pap Sándor** volt, ki 1745-ig állott a nyomda élén.

Ezt felváltotta **S. Pataki József**, ki 1753-ig működött mint nyomdavezető. Ezután **Páldi Székely István** vezette a nyomda ügyeit 1769-ig.

Majd **Pataki Sámuel** következett 1785-ig mint nyomda-felügyelő. Pataki alatt **Viski István** szerepelt egy ideig mint ügyvezető.

Ekkor újra egy jeles nyomdász, **Kapronczai Nyerges Ádám** vette át a nyomda kezelését. Kapronczai született 1744-ben, tanulmányait Nagy-Enyeden végezte, művészetünköt pedig Bécsben tette magáévá nagy sikerrel, jeles betűöntőnek és nyomdásznak képezvén ki magát.* Kolozsvárt 1784-ig működött, ekkor Maros-Vásárhelyt telepedett le s ott alapította az első nyomdát.

Kapronczai távozása után **Deáki Sámuel** lett a nyomda felügyelője.

Utána (1803—1829-ig) **Török István** működött mint nyomdavezető.

Ezt felváltotta **Ákosi Barra Gábor**, ki 1837-ig állott a nyomda élén. 1832-ben könyomdával bővítettet az üzlet. 1837-ben Barra elhalálozván, özvegye még három-négy évig bírja bérben az üzletet.

Ezután **Tills János** kolozsvári könyvtárús hérl a nyomdát és kezeli azt 1848-ig. Ekkor **Stein János** könyvkereskedő lett a nyomda bérlője. Stein 1886-ban bekövetkezett halálával az üzlet vejére, **Ormos Ferenczre** szállott, ki azonban csödbe jutván, utána **Fejér Vilmos** vette meg a nyomdát s azt részvényekre alapítva, ma *Közművelődés-nyomda* czéggel szerepel.

Stein János sok éven keresztül érdemes nyomdai vezetője, **Szathmáry Mihály**, 1892. márczius hó 1-én hunyt el 66 éves életkorában Egeresen.

A *jezsuiták* kolozsvári nyomdájáról az 1773. szept. 16-án az erdélyi udvari kancellária részéről Bécsbe történt hivatalos jelentés következőket mondja: »Ezt *csik-szentmártoni b. Antal* János erdélyi r. k. püspök 1737. márczius 17-én alapította oly módon, hogy bizonyos nyomdai betűkészletet (certum quendam Typum alphabeticum) a végre ajándékozott a kolozsvári jezsuita-rendnek, hogy felügyeletök alatt nyomda állíttassék, ami úgy is lett, s azon nyomda, melyet a nagylelkű püspök adakozásának gyümölcse, azóta felsőbb helyről kért és nyert kiváltságot s bárkinek ellentmondása nélkül fennáll ma is a nevezett rend felügyelete alatt.«

A nyomda vezetői voltak:

Weichenberg Simon Tádé, 1737-ben;

Becskereki Mihály, 1744-ben;

Fej András, 1747 körül;

Weilhammer Bernát, 1754-től fogva.

* Újabb kutatások nyomán azonban kétségtelen, hogy Kapronczai már előbb, Kolozsvárt sajátította el a betűöntés mesterségét és Bécsben csak tökéletesítette magát. Ez kiderül Pataki Sámuel nyomdai felügyelőnek a »Magyar Könyvszemle« 1882-iki évfolyamában közzétett, 1788—85-ig terjedő jelentésének »Kiadások« alatt előforduló következő tételéből: »1772. július 13. Kapronczai Ádámnak (a tipografusnak) Bécsbe menetelekor holmi tipografiához tartozó instrumentumait megváltván, fizettem 40 m. frt 31¹/₂ denárt.« Másrészt megerősítették ezen föltevésünk a »Magyar Hirmondó«-ban 1780. évi november 11-én megjelent s Kapronczai tehetségeit magasztaló cikk által is, többek közt említést téve egy 1771-ben Kapronczaitól kiadott próbakönyvről, melyről azonban reánk nem maradt egy példány sem. Ezen próbakönyv csak Kolozsvárt készüthetett, ha az évszám pontosan ki van tüntetve. Egy másik, Kapronczaitól származó próbakönyv Bécsben látott napvilágot 1774-ik évben. A »Magyar Hirmondó« ezzel kapcsolatban még cseket mondja Kapronczai betűöntői tehetségéről: »Az Arab és Örmény betűi mások felett igen gyönyörűek, — az Anglusoktól és Hollandusoktól metszettek ugyan nem különbek azoknál, sőt annyiban alább-valók is, hogy nem szerkeszthetnek úgy egy-más mellé, mint Kapronczai Uramnak Arab betűi, melyek is, mint egy-folyvást és egy-huzamban írottaknak láttatnak. Már pedig ez különös szépségnek tartatik az Arab, Török és Persa nyomtatásban.«

A jezsuita-rend feloszlata után a nyomda 1775. április hó 12-én bérbe adatott tíz évre **Kollmann József** bécsi nyomdásznak. Ezen idő lejártával gróf **Balthyány Ignác** a piaristáknak adta át a nyomdát, mely rend a szebeni Barth nyomdász-család két tagját bizta meg a vezetéssel, **Barth Pétert** s ezután **Barth Jánost**.

1790-ben ifj. **Hochmeister Márton**, a jóhírű szebeni nyomdász alapított Kolozsvárt fióknyomdát, mely élénk tevékenységet fejtett ki. E nyomtató műhelyben jelent meg a Hochmeister által ugyanezen évben megindított »Erdélyi Magyar Hir-vivó« című első magyar nyelvű hirlap Erdélyben. Hochmeister 1809-ben kolozsvári nyomdáját és könyvkereskedését a kath. lyceumnak adományozta; a nyomda ezután a piaristák fentemlített üzletével egyesítve, »lyceumi nyomda« címet kapott.

1812. febr. 1-én a nyomdai személyzet létszáma, teendője és fizetése szervezetett: igazgató lett **Gegő Adolf** kegyesrendi atya, utána **Koros Imre**, azután **Buzna Lázár**, utána **Bonda Benedek**, azután **Léző Ferencz**. Ez volt utolsó 1848 előtt. Az intézet utasítást kétszer kapott, először 1814-ben, másodszer 1844-ben b. Jósika Sámuel kancellársága alatt, mely e kiváló államférfinak ily dolgokban is nagy ismeretét s gyakorlati érzékét tanúsítja. 1815-ben kizárólagos kiváltság adatott a r. kath. összes erdélyi iskolák számára tankönyvek nyomtatása és elárúsítása végett, minek oly szép sikere lett, hogy 1817-ben csak az »Approbata« és »Compilata Constitutiók« és »Verbőczy Hármás könyve« kinyomatásából 4000 frtot takarított meg s az 1813-ik évi III-ik évnegyedtől 1816. október 31-ig 20.000 frtot adott be a Studiorum fundus pénztárába. 1829-ben magyar kalendáriumra kiadhatási jogot nyert, 1832-ben könyomda állíttatott fel mellé, Bécsből rendeltetvén meg 500 forintot egy Richard-féle sajtó.

Ezen időben a Pestről származó **Krüner Lipót** volt a nyomda technikai vezetője.*

Gombos Ferencz szaktárs a »Typographia« 1887. évi márczius 25-iki számában a lyceumi nyomda további sorsát következőképp vázolja:

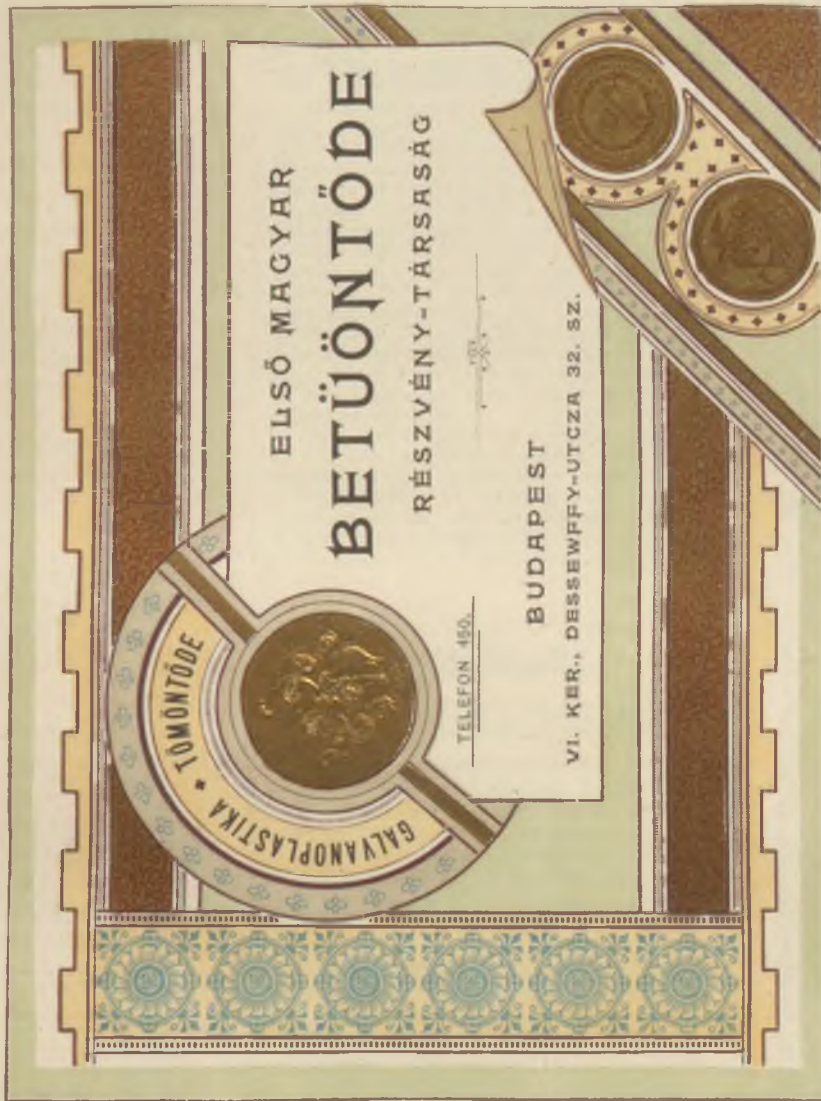
»A nyomda utolsó kinevezett igazgatója **Finaly Henrik** világi tanár volt, ki szakértelménél fogva alig 4 évi igazgatása alatt az újabb korkiválmánának megfelelő színvonalra emelte e nyomdát; de a kolozsvári egyetem felállításával egyetemi tanárrá nevezetvén ki, távozásával a direktoriumi korszak is megszűnt. 1872. január 1-jével a nyomda néhai **K. Papp Miklósnak**, a már szintén csak néhai »Magyar Polgár« politikai napilap szerkesztőjének adatott ki 10 évre hasznóbérbe s ez által kezdetét vette a bérletrendszer, mely soha semminek s így e nyomdának sincs hasznára. Öreg faktora, **Bartók Lukács**, ki 40 éven felül vezette e nyomdát s ki 1848-ban a magyar kormány rendeltére a lyceumi nyomda sajtóját több kolozsvári szedővel Debreczenbe kísérte, melyen Kossuth Lajos függetlenségi nyilatkozatát nyomták ki, tisztességes fizetéssel nyugalmába helyeztetett.«

Végre a nyomda maradványait **Burckhardt Ágoston** vásárolta meg, kitől viszont **Gombos és Sztupjár** szaktársak vették át és ma is bírják.

Petrik Géza nagybecsű bibliográfiai munkájában még egyéb, kolozsvári nyomdákban kikerült termékekre akadunk. Így találunk egy könyvre 1807-ből **Erős és Pap** czéggel.

Továbbá 1829. és 1830. évekből két könyv a következő impressumot mutatja: »*Kolozsvár, Pethe Ferencz saját nyomtató eszközeivel*«. — Az utóbb említett nyomdát **Pethe Ferencz** 1829-ben alapította; néhány év múlva, 1832 tájott, **Méhes Sámuel** lett a tulajdonosa, ki a nyomdát 1848-ig bírta.

* Krüner később, a negyvenes években, a budai m. kir. egyetemi nyomda ügyvezetőjének nevezetvén ki, itt sok éven át működött; 1883. szept. 2-án hunyt el 85 éves korában mint ezen nyomda nyugdíját élvező tisztviselője, Budapestén.

ELSŐ MAGYAR
BETÜNTÖDE
RÉSZEVÉNY-TÁRSASÁG

TELEFON 450.

BUDAPEST
VI. KER., DESSEWFFY-UTCZA 32. SZ.

SZERKESZTŐSÉG:

Budapest, II., Apor-utca 3.
(A budai főposta mellett)

KIADÓHIVATAL:

Budapest, II., Apor-utca 3.
(A budai főposta mellett)

ZACHAR GYULA KERESKEDELMI SZAKMUNKÁI.

ÁLTALÁNOS ÜZLETI KÖNYVVITEL.

Az egyszerű, a francia- és olasz kettős könyvviteli rendszerében. Ára füzve 4 frt, díszkötésben 5 forint.

PÉNZINTÉZETI ÜZLETVITEL.

A pénzügyintézetek üzletágai egyenként ismertetve, azok számlái és könyvelései. Ára füzve 4 frt. díszkötésben 5 forint.

3 frt.
Mező-

gazdasági könyvvitel.

Az egyszerű és kettős könyvviteli gyakorlati alkalmazása a mezőgazdaságban.

A turfa-ipar fejlődésének története

tekintettel ennek hazánkban leendő meghonosítására. A Pesti Lloyd-társaság által pályakoszorúzott mű.

Ára 50 krajczár.

A francia kettős könyvvitel hitel- intézeteinkben

a kisebb takarékpénztárak könyvelésének bemutatásával.

Ára füzve 2 forint.

A GYAKORLATI KERESKEDELMI TUDOMÁNYOK

Havonként egyszer megjelenő folyóirat a pénz-, biztosítási-, közlekedési-intézetek, a gyári- és kézmű-nagyipar, a magán- és köz-forgalom, valamint a kereskedelem körébe vágó ismeretek oly mérvű tárházat hozza, milyennel — büszkén utalhatunk erre — egyetlen nemzet szakirodalmi vállalatában sem találkozzunk. A német, angol és francia nemzet, a hasonló irodalmi vállalatoknak nagy becsét tulajdonít s fiatalja, öregje, szakismereteit egyáltalán gyarapítani törekedvén, nemcsak a szakirodalmi vállalatoknak tudja alapját megvetni, hanem épen ezért gazdagszik iparában s kereskedelmében is egyaránt. Azért van kereskedelmük és nagy gyáripárunk, mert tudnak a korrallaladni és művelődni.

Hazánk kereskedelme és ipara, viszonyítva ezt a nyugati szomszéd államokéhoz, a fejlődés korszakában van s az, ki szakismereteit bővítve, a korrallaladni tud, fáradsága nem marad gyümölcsötlenül, miért is hasonló irányú és tartalmú műre feltétlenül szüksége van.

GYÁRIPARI ÁRLAPOK

Fabriks-Industrielle-Preisblätter.

Ezen minden hó végén megjelenő lap célja, hazánk gyári és ipari terményeit, a czél és használatának, továbbá eredeti árainak feltüntetésével a közönséggel megismertetni.

Hirdetéseit a megegyező gyártmány és árú-csoportozat szerint vannak összeállítva s megfelelő ábrákkal kiállított példányai — főleg mindazok részére küldetnek meg, kiknek szakmunka, avagy használata köréhez tartozik.

Teljesen pótolja, az árjegyzékek külön szétküldését, mert a kiadóhivatal a megfelelő címek alatt a hírlapi kedvezmény áron, tehát legkisebb költséggel juttatja azokat a fogyasztók kezéihez.

Bővebb felvilágosítással a szerkesztőség Budapest, II. ker., Apor-utca 3. sz. szolgál.

Ezen itt elősorolt munkák bármely hazai könyvkereskedő utján megrendelhetők a

GYAKORLATI KERESKEDELMI TUDOMÁNYOK

folyóirat kiadóhivatalában Budapest, II., Apor-utca 3. sz. (A budai főposta mellett).

VÁLTÓISME, JOG ÉS SZOKÁSOK.

A magy. váltótörvényből kifolyó gyakorlati eljárás az egyes esetek illusztrálásával. Ára füzve 2 frt, díszk. 3 frt.

KERESK.-ISME, JOG S SZOKÁSOK

A magyar keresked. törvényből kifolyó gyakorlati eljárás bő illusztrációkkal. Ára füzve 5 frt, díszkötésben 6 frt.

Fali kamattáblázatok

pénzügyintézetek, ügyvédi és kereskedői irodák használatára 4%-tól 10%-ig. Ára 12 táblának 3 ft.

A könyvviteli rendszerek táblázata.

Az egyszerű, a francia és olasz kettős könyvviteli mód táblás áttekintésére. Ára a 3 táblának 3 frt.

Vasuti számtan és könyvvitel.

A magyar kir. vasuti tisztképző tanfolyam kézi könyve a gyakorlati működés szempontjából.

Ezen évben **Ocsvay Ferencz** birtokába került, s a szabadságharc mozgalmal idejében nagybirtokos tevékenységet fejtett ki. A nyomda további sorsa ismeretlen előttem.

Ez, dióhéjba szorítva, Kolozsvár nyomdásztörténete, mely érdekessége mellett azért is figyelemre méltó, mert Kolozsvár azon három magyar város egyike, hol művészetünk a XVI. századtól fogva szünet nélkül maig is virágzik, s ezek közt az első helyet foglalja el, a mennyiben Debreczent 11, Nagy-Szombatot 27 évvel előzte meg.

VEGYESEK.

Mellékleteink. A találó és sikerült üzleti kártya egyik leghatásosabb ajánlója valamely betűöntődecnek; igyekeznek is a legkülönbözőbb alakokban jó benyomást kelteni e tekintetben. A sikerültek között tartozik bizonyára az Első Magyar Betűöntőde-r. t. mai számunk mellékleteként bemutatott üzleti kártyája is, mely a P. k. r. t. intézetében nyomtatott második mellékletünkkel együtt; ez utóbbi egy hirdetősi oszlopot ábrázolva különféle falragasz-alakokkal. Ugy az előbbi, mint a második melléklet munkája is, hisz-szük, kivívja t. olvasóink elismerését.

Folyóiratunk jelen száma néhány nappal később jelenik meg, a rendes megszokott időn túl. Ennek oka pedig az, hogy a július 2-áról 18-ára elhalasztott közgyűlés jegyzőkönyvét nem akartuk egy egész hónappal későbbben közölni s inkább pár napot késtünk, hogy e jegyzőkönyv még jelen számunkba fölvehető legyen.

Engel György ötvenéves jubileumát június 25-én fényesen ünnepelte meg a könyvnyomdászok nagy családjá, méltóan azon érdemekhez, melyeket az ősz jubiláns a kollégialitás terén szerzett. Összegyűlt ez ünnepélyre színe-java a budapesti könyvnyomdászoknak. Testületek, egyletek, körök, főnökök, segédek, vetélkedve siettek rokonszenvéket kimutatni e derék férfiú iránt, a ki hosszú pályáján ugy föl-, mint lefelé csak rokonszenvet és becsület tudott maga iránt kelteni. A vidék, sőt Ausztria fővárosa Bécs is képviselve volt. Az ünnepély első aktusa délelőtt a Redoutban folyt le, a hol hatalmas közönség várta a jubiláns megérkezését, ki pont tíz óraker deputáció kíséretében jelent meg, riadó éljenzés közepette. Három dalárdából álló hatalmas kar nyitotta meg az ünnepélyt a Hymnus imaszerű akkordjaival, mely után a küldöttségek sorban üdvözölték az ünnepeltet. Elsőként a Lloyd-nyomda személyzete tisztelgett, élükön főnökükkel: *Müller Ágoston* felelős műszaki vezetővel, ki igen sikerült magyar, aztán német üdvöző beszédet tartván, átnyújtotta a személyzet ajándékát, egy díszes ezüst thea-készletet és pompás albumot. Ezután következtek az üzlet tanoncjai, ezeket követőleg pedig a segédmunkások. A »Pester Lloyd« szerkesztősége dr. *Schüller* vezetése alatt szintén üdvözölte a jubilánst és szép emléktárgyat nyújtott át. A Magyarországi könyvnyomdászok egylete *Feldmann Mór* vezetése mellett, a Hirlapszedők köre *Lipták Lajos*, a Jótékonyági kör *Neuhäusler Vilmos* élükön tisztelgett. Üdvözölték még a gépmesterek köre, a bécsi nyomdászegylet, a bécsi Gutenbergbund, az Ébredés, Typographia és Egyetértés dalkörök küldöttségei, táviratilag Temesvár, Kassa, Pozsony, Nagybecskerek nyomdásza s számos távollakó tisztelője egyenkint. Az ünnepelt a meghatottságtól alig tudván köszönő szavakat rebegni, helyette gyönyörű kis okos leány-unokája tolmácsolta értelmesen a jelenlévőknek nagypapája köszönetét. Az egyesült dalárdák erre lelkesen zendítették rá a Szózatot, mire a délelőtti ünnepély a jubiláns éltetése mellett véget ért. — Este felé óriási közönség gyűlt egybe a Széchényi-sétater kioszkjában, hol bankettel, dal-, szavalati, zene-előadással és táncz-

mulatsággal ünnepelték a nap jelentőségét. Természetes, hogy a vacsora alatt számos felköszöntőt mondtak a jubilánsra, melyek mindannyi viharos éljenzést kellett. Részünkről is még egyszer üdvözöljük a nyomdász-társadalom e derék oszlopos tagját: Engel Györgyöt s kívánjuk, hogy szaktársai szeretetét és tiszteletét még sokáig jó egészséggel élvezhesse!

Hogyan rövidítsük a »korona« és »fillér« szavakat?

A m. kir. pénzügyminiszter 1893. évi június hó 21-én 27.669. szám alatt kelt rendeletével elrendelte, hogy a korona és fillér kifejezések rövidített jelzésére a következő rövidítések alkalmazandók: a korona rövidített jelzése: »K.«, a fillér rövidített jelzése »f.«

Szakiskolát kérünk, de mielőbb! Épületes számadatokat találunk a »Fővárosi Statisztikai Füzetek« csak most megjelent április havi számában. A székes főváros tanácsa ugyanis 1892 végével elrendelte, hogy irassanak össze a főváros területén tartózkodó tanköteles gyermekek, tehát a tanoncok is, kimutatva egyúttal az iskolamulasztók számát. E rendeletnek folyó év elején elég lett téve, hogy minő eredménnyel, kitűnik a szakmánkra vonatkozó adatokból. Összeíratott ugyanis *betűöntő* tanoncz 1, mondd *egy* és ez az *egy* sem jár iskolába; *betűszedő* tanoncz 25, e közül nem látogatja az iskolát 15, végre *nyomdász* tanoncz 61, kik közül 36 kerüli az iskolát, mint valami fölösleget; szakmánkban tehát az egész főváros területén mégis sikerült 87 tanonczot összeírni, e közül azonban 52, azaz majdnem 60 százalék nem lát iskolát. Ilykép hajtának végre nálunk a törvény és hatósági rendeletek. A jelentést tevő fővárosi statisztikai hivatal vezetősége maga is megbotránkozik e furcsa eredménnyel, kiemelve ezzel szemben, hogy az 1891. népszámláláskor Budapesten 553 nyomdásztanoncz lett kimutatva, a mi már inkább megfelel a valóságnak. Tekintettel ezen fölötté siralmas állapotokra, ideje volna már komolyan foglalkozni az arra hivatott tényezőknek a nyomdászati szakiskola felállításával, hacsak azt nem akarjuk, hogy a nyomdász-proletariátus határtalan dimenziókat érjen el egy a munkaadók, mint a munkások megmérhetetlen nagy kárára.

Lukács Béla egy szakiskolában. A napilapokban olvasuk: A budapesti nyomdásziparosok testülete a maga erejéből alapított iskolájában ma évzáró ünnepséget rendezett, a melyben Lukács kereskedelmi miniszter is megjelent Gaál Jenő miniszteri tanácsos kíséretében. A nyomdásztanulmányok elnök üdvözölte a minisztert, a ki elismerését fejezte ki a testületnek derék alkotásaért és támogatást ígért a szakiskolának. Az első esztendőben 82 tanuló járt az iskolába. Szedést, nyomást, rajzot és nyelvtani ismereteket tanultak. A tanulók munkáiból kiállítás is rendezett, a mely szintén nagyon tetszett a miniszternek. — Ugy-e meglepő hír, nyájas olvasó?! Bennünket is meglepett, még pedig fájdalmasan, mert tudjátok meg, hogy e szakiskolát tulajdonképen nem nyomdászok, hanem *szabók* alapították s szabást, varrást, stb. tanítanak benne. Pedig milyen szép lenne, ha így olvashattuk volna, a mint mi lenyomtattuk!

Megyei nyomda? Torontál megyének június 26-án tartott ülésén Dániel László alispán indítványt tett megyei nyomda létesítésére. E célra 25.000 frtot kíván a megyétől: 20.000 frtot a berendezésre és 5.000 frtot forgalmi tőkéről; helyisége is van már az új becskeréki nyomdának — egy istállóban!! Szükségtelen bővebben indokolnunk egy ily nyomdának teljes fölöslegességét a vidéki nyomdászok jelenlegi sanyarú helyzetét mellett. Dániel ur indítványa legalább is harmincz évvel elkéstett.

Nyomda az aszódi javítóintézetben. Mint a napilapokban olvassuk, az aszódi javítóintézetben annak igazgatója nyomdát állít, hogy az intézet intelligensebb növendékei a nyomdász-mesterségben ott oktatást nyerjenek s onnan

kikerülve, mint betűszedők keressék kenyerüket. — A hirt mi csak regisztrálni óhajtjuk, mert sok ok a terv kivitele ellen szól.

Leégett nyomda. Egerben a Kohn Dávid nyomdája, mely 15 év óta áll fönn, e hó 7-én az összes berendezések és kellékekkel együtt a tűz martaléka lett.

A Németországban legutóbb lefolyt birodalmi tanácsi képviselőválasztásoknál hat könyvnyomdász és egy könyvnyomdász is bejutott a törvényhozói tanácssterembe. Ugyanis Berlin második választókerülete, továbbá Stettin, Mittweida, Offenbach, Gotha és Rudolstadt városok nyomdászokat küldtek képviselőül; majnai Frankfurt pedig egy könyvnyomdászt. Legnagyobb szenzációt keltett Fischer R. betűszedő megválasztása Berlinben a híres Virchow tanárral szemben.

Az első szerb nyomda négyszázéves jubileuma. A balkán-félszigeti első szerb könyvnyomda (Obodi) négyszázadik évfordulójának megünneplésére a pétervári Orosz Tudományok Akadémia, az újvidéki szerb Matica, a híres oxfordi angol egyetem és számos szláv és szerb irodalmi egyesület küldöttségeket menesztettek. Számos vendég jön Oroszországból, Csehországból és Szerbiából, köztük Kulakovszki tanár orosz tudós, Vrchlitzki cseh író stb. A hivatalos lap közzéteszi az oxfordi egyetem levelét, mely szerint az oxfordi egyetem híres tanára, a szlávista Morfielnek javaslatára egyhangúlag elhatározta, hogy küldöttségileg fog részt venni e ritka ünnepélyen, bebizonyítandó tiszteltét a szerb kultúra és rokonszövét Montenegro irányában, a szerbek lévén a Balkánon a legműveltebb elom melynek már 400 év előtt könyvnyomdái voltak. A küldöttség, melynek élén Kosens Hardis tanár, Gladstone rokona áll, egy latin nyelvű üdvözlő iratot fog átnyújtani Nikita fejedlemnek. (Szükségesnek látjuk megjegyezni, hogy a bibliográfusok ezen, a XV. században működött szláv nyomda létezéséről mit sem tudnak. Szerk.)

Litográfikus köveknél és horganylemezeknél mosás által újra használhatóvá tételét célzó eljárás ügyében szabadalmat nyertek Arnold Emil és Richard Lipcse-Plagwitzban. Hogy a zsiros tussal vagy átnyomófestékekkel előállított rajzok a megtörtént nyomás után eltávolíthatók és a kő vagy lemez újra alkalmas legyen egy másik rajz főlvétele, eddig a sok időt rabló lecsiszoláshoz folyamodtak, homok, víz és tajtkó segélyével. Az új eljárás szerint egyszerű mosással célt érhetni a következő anyagokból álló oldat segítségével: 3 rész porított sóskasó, 6 r. tajtkóliszt, 10 r. porított timsó, 33 r. eczetszesz, 7 r. chlormagnesium és 40 r. víz. A hatás gyorsítása céljából 4 r. vizet helyettesíthetünk kénolajjal. (Gr. B.)

A »Flatő-könyv«. Erichson Olafnak útja, ki Kolumbus előtt 500 évvel járt Grönlandban s Amerika északi partjain »Wynland«-ban, a »Flatő-könyv«-ben van megörökítve. Ezt a roppant becsű kéziratot 1220 óta a kopenhágai királyi könyvtár őrzi. Az amerikai kormány ezt a kiszámíthatatlan becsű kéziratot is szeretne volna megnyerni a chicagói világkiállítás számára s kész lett volna külön hadihajóval vinni Amerikába s azután vissza Kopenhágába. — A dán kormány azonban a becses darabot nem merete kitenni a tengeri út veszélyének s így csak hű fotografiai másolatát küldte el hatszáz példányban, hogy a könyvbarátok is megszerzhessék.

Kézirathordó fiúk. Párisban most egy új iparág honosult meg: a kézirathordó fiúk iparága. A vállalkozó fickóknak az újságírók adják a kenyeret. Gyakran előfordul ugyanis, hogy egy-egy zavargás, verekedés, utcai tüntetés alkalmából a tudósítók teljesen képtelenek arra, hogy a kéziratokat a szerkesztőségbe küldjék. A tér körül van zárva, a kijáratokat lovas rendőrök őrzik, mit tegyenek az újságírók? Ilyenkor igazán pompás szolgálatokat tesznek a kézirat hordó fiúk. Ők mindig készenlétben állanak, át-

veszik a kéziratokat s pár pillanat múlva eltűnnek a tömeg közt. Ha a lovas rendőr útjukat állja, átbujnak a ló lábai közt s ha valaki üldözőbe veszi őket, úgy elszaladnak, mint egy-egy ambiciózus házinyul. A kéziratokat pontosan kézbesítik s útkéért azonnal fölveszik a megállapított egy frankot. Ilyen módon olyik fiú harmincz-negyven frankot is összekeres esténként.

HIVATALOS RÉSZ.

Harmadik (XI.) rendes évi közgyűlés 1893. évi július hó 18-án.

1. *Tanay József* elnök megnyitván az ülést, a szép számban egybegyűlt tagtársakat üdvözlő és kéri figyelmüket a napirend tárgyai iránt. A titkári jelentést, miután az a »Grafikai Szemle«-ben egész terjedelmében megjelent, a közgyűlés felolvasottnak veszi. Mielőtt a napirend további tárgyait tárgyalnók, kéri a közgyűlést, hogy három szavazatszedőt válasszon, a kik az ülés végéig a szavazatok összeszámlálják. Szavazatszedőül megválasztatnak: Striska Ede, Stalla Márton és Köhler János, a kik e megbízást el is fogadják. Ezután felolvasatott az utolsó választmányi ülés jegyzőkönyve is, miután ez ülésen oly érdemleges határozatok hoztak, a melyek a közgyűlés jóváhagyása alá bocsátandók. A jegyzőkönyv felolvasása után elnök kéri a közgyűlést, hogy a jegyzőkönyvben foglalt érdemleges választmányi határozatokat jóváhagyja-e, vagy nem? A közgyűlés e határozatokat egyhangúlag tudomásul veszi.

2. *Rencsisovszky* pénztáros felolvassa a Kör 1892. évi mérlegét, a mely a közgyűlés által egyhangúlag tudomásul vétetik.

3. A Kör számadásainak megvizsgálására megválasztatnak: id. Aigner József, Stern Lipót II. és Frech Sándor tagtársak. A megválasztást mindannyian elfogadják.

4. A szavazatszedő bizottság nevében Stalla Márton a következő jelentést teszi: Beadott összesen 42 szavazat. Megválasztottak: elnöknek *Tanay József*; alelnöknek *Schwind Béla*; első titkárnak *Gelléri Mihály*; másodtitkárnak *Scheicher Géza*; pénztárosnak *Rencsisovszky Ferencz*; ellenőrnek *Szabó Dezső*; első leltárosnak *Wözner Ignác*; másod-leltárosnak *Stalla Márton*. (Valamennyien egyhangúlag.) Választmányi tagok lettek: *Fazekas Alajos, Vecsery Lajos, Bauer J. M., Morócz Jenő, Striska Ede, Wandra Lajos, Pethő Sándor, Gleichner Károly, Feldmann Mór és Cselesnik János*. Póttagok lettek: *Mitterszky József, Weiser János, Krammer Lipót, Grócz Ernő és Wohlmut István*. Éljenzessel tudomásul vétetik.

5. *Rencsisovszky Ferencz* indítványozza, hogy az alapszabályok változtatásának meg olyké, hogy: 1. az eddig eléírt öt választmányi tag helyett tíz választassék; 2. a tagsági illeték egy már előbb hozott havi ülési határozat értelmében legyen 30 kr.; 3. hogy a Kör vagyona vétessék ki a hazai takarékpénztárból és egy 4°/o-ot fizető és kellő biztosítékok nyújtó takarékpénztárba helyeztessék el; 4. hogy a Kör egyleti éve ne mint eddig, áprilisban, hanem a naptári év végével végződjék, miután júniusban a közgyűlés alig tartható meg. Ez indítványok egyhangúlag határozattal emeltetnek.

6. Titkár jelenti, hogy a Körbe való belépésre jelentkeztek: Beck József, Csabina Mihály, Eger Antal, Ilaszký József, Keller Dániel, Nitsch János, Patkó Imre, Schallinger Dávid, Szép János, Stark József, Szilly Péter, Sztanojovics József és Tieff L. Sándor (az egyetemi nyomdából); Szántó Béla (Pallas); László Dezső, Kohn József, Prilozsni Mihály, ifj. Bittera Béla. — Hátralék miatt törlendő: Wagner Antal (Athenaeum), Arleth József (Rézsvény) és Watzulik Károly (Pallas). — Kiléptek a Körből: Popovits Dezső és Stern Lipót I. (Pallas). E bejelentés tudomásul vétetett.

7. A közgyűlés e jegyzőkönyv-hitelesítésére Fekete Ferencz és Weiser János tagtársakat kéri fel, a kik e tisztséget elfogadják.

8. Elnök sajnálattal jelenti, hogy az eddigi buzgó másodtitkár, elutazása miatt nem tarthatta meg továbbra is állását, reméli azonban, hogy távolból sem feledkezik meg körünkről.

9. Egyéb indítvány nem tétetvén, Elnök a megjelent tagtársak és a jelenvolt vendégek türelmét megköszönvén, a Szakkör harmadik évi közgyűlését bezárja és a tagtársakat további kitarásra kéri.

Kelt mint fent.

Gelléri Mihály, titkár.

A t. házi pénztáros urak kércetnek, hogy a pénztárosnak betegség miatt való távolléte alatt egy a havi illetékeket, mint a Kört illető minden egyéb dolgot Gelléri Mihály titkárhoz (V., hold-utca 7.) szíveskedjenek küldeni.

A lap szétküldését illető reklamációk *Gelléri Mihály* urhoz, mint a lap adminisztrátorához (Pesti részvénytőrdé, Hold-utca 7) intézendők.

A »GRAFIKAI SZEMLE«

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

egész évre 2 frt = 4 korona,
félévre 1 frt = 2 korona.
Egyes szám ára 20 kr. =
40 fillér.

Az egyes számok nyomdánkenti
elárúsításával a fővárosban
KUBIN J. colporteur van megbízva.

HIRDETÉSEK ÁRA:

egész oldal 12 frt = 24 kor.,
féloldal 7 frt = 14 korona,
negyed oldal 4 frt = 8 kor.,
nyolcad oldal 2 frt 50 kr.
= 5 korona.

Tizenkétzeri közlésnél 30, hat-
szori közlésnél 15% engedtetik.

ÜZLETI ÉRTESETÉS. Munkácson több év óta »Kárpát könyvnyomda és kiadó-üzlet« cím alatt fennálló nyomdát, papir- és könyvkereskedést megvettük s azt »Munkács« könyvnyomdája, könyv- és papirkereskedés cím alatt tovább folytatjuk. Kérjük ezt itt a nyilvánosság előtt szíves tudomásul venni s a kik velünk üzleti összeköttetést óhajtanak, küldjék be ugy a könyvnyomdászati, tanszer, papir- és könyvkereskedésre vonatkozó ajánlataikat, mint árumintákat *Kozma J.* és *Grünstein M.*, a »Munkács« könyvnyomdája, könyv- és papirkereskedése társ-tulajdonosainak.

FIATAL BETÜSZEDŐ állandó alkalmazást nyer az »Első galánthai könyvnyomda és papirraktár«-ban *Galánthán* (Pozsony megye). Ajánlatok és fizetési feltételek fenti címre küldendők.

GYORS- ÉS KÉZISAJTÓVAL, könyvkötéssel, papirraktárral, a legújabb betűfajokkal dúsan ellátott *könyvnyomda* igen nagy területen, konkurrenzia nélkül, *családi körülmények folytán eladó.* Vételi összeg 5000 frt, melynek bizonyos része meg-egyezés szerint fizethető.

Alkuszok kizárva. Ajánlatok e lap kiadóhivatalához »*Komoly vevő*« cím alatt küldendők.

A lap papirosa *Dávid K. és Fiától.* — Szövegírás az *Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.*

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a »*Könyvnyomdászok Szakköre*«.

Felelős szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * *Főmunkatárs:* BAURR JÁNOS M.

BŐLE JÓZSEF
NYOMDAI ASZTALOS
BUDAPEST, VII., ISTVÁN-TÉR 9. SZ.

Ajánlja magát különösen **könyvnyomdászoknak szedőszekrények** és egyéb berendezések elkészítésére.

Regálisok és szekrények állandóan raktáron vannak és azonnal szállíthatók.

Nyomdai szekrény- és állvány-javításokat és vidéki megrendeléseket pontosan eszközöl.

Géplevelboríték

Lévjegy-

Karton

Gyászlapok

Legjobb és legkitünőbb
minőségű **Papírárúk**

Kapható		Kapható
minden		minden
papirkeres-		papirkeres-
kedésben.		kedésben.

Gyári főraktár Magyarország részére:

Goldzieher Géza
Budapest

V. kerület, Arany János-utca 20. szám alatt.

ELSŐ MAGYAR
FÉNYKÉPKARTON-
GYÁR

BECHER FRIGYES ÉS TÁRSA

BUDAPEST,
VI., Csengery-utca
55. sz.

TELEFON 1308.

Tjánlják a t. könyv- és könyomda-tulajdonos uraknak saját gyártmányukat, u. m.:

természetes és glacé-hartonpapir

ívekben, minden nagyságban és minőségben. — Továbbá műszakilag vágott cím-, látogató- s eljegyzési kártyákat stb. stb.

Különlegesség:
fénykép-karton tökéletes kiállításban és minden nagyságban.

Minták és árjegyzékek kívánatra bérmentve küldetnek.

Fénykép és
Fotolechnikai
Műterem

A műintézet gyorsajtókkal van berendezve

BUDAPEST
Hatvani-utca 1. szám a.
(Ferencziek bazára)

Divald Károly fiai

A műintézet foglalkozik:

ARCZKÉPEK, TÁJKÉPEK
stb. felvételezésével

Reprodukciókkal 1 méter nagyságig

**FÉNYNYOMATOKKAL
CZINKOGRAFIAI CLICHÉKKEL**
autotypia és fototypiában.

Árak jutányosak. Minták kívánatra ingyen.

Betüöntőde, galvanoplasztikai
és
Mechanikai műintézet.

LUDWIG & MAYER

Majna m. Frankfurtban.

Különlegességek:
IROTT, KÖRLEVELEK
és
MEDIEVAL-BETŰK

Mintalapok és árjegyzékek küldetnek.

TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK.

GÉPGYÁR Különlegességek az öntőde, rézléniagyártás, tóntóde és galván-lemezek minden szükségleti kellekeiből s a nyomdai szakmába vágó minden műszerekből

KÜSTERMANN & COMP.
BERLIN, N. 20.

UJ COMPLETT ÖNTŐ-GÉPEK.
Fölülmulhatlan, utól nem ért munkaképességgel. Pontos magasság, csekély anyag-vesztéses.

Rust J. H. és Társa

BKTÜÖNTÖDÉJK ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KERÜLET, GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bárminő nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézléniák és vignetták. Mérsékelt árak. * Többszörösen kilitüntetve. * Szolid kivitel.

WEINWURM ANTAL

fényképész,
első magyarországi chemigraphiai műintézete.

Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczot autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, térképek, hálózatok fotolithographia útján a legjutányosabban s pontosan sokszorosíthatnak.

Külön berendezés házon kívül fényképfelvétele.

—3— RAKTÁR ÉS IRODA: BÉCS, I. KOLOWRATRING 9. SZ. —4—

Könyvnyomda-festék.	100 ko frt kr	Másolófestékek	1 kilo frt kr	Színes festék.	1 kilo frt kr	Selyemzöld, süvegben,	1 kilo frt kr
a) Gyorssajtóknak.		lila, kék, fekete vörös	6 8	Kő- és könyvnyomdáknak.		4 árnyalat	3
CIII Hirlapfesték	52	Könyvnyomda-festék.		Kármínak 1	48	Selyemzöld, poralakban,	2
CII »	60	Kési- és gyorssajtóknak.		» 2	36	4 árnyalat	12
CI »	68	Gravirfesték II.	150	» 3	24	Chromoxyd-zöld, legfin.	2
BIII Könyvfesték	76	Tollfesték II.	2	Geraniumlak 0	24	» valódi olivzöld	6
BII »	84	Krétafesték III.	3	» 1	20	Ultramarinkék 1 süv.-ben	6
BI Accidensfesték	90	» I.	4	» 2	16	» 2	4
AIII Illusztráció-festék	120	» II.	7	» 3	12	» 3 porban	2
AII »	170	» III.	10	Florentini lakk 1	4	Kobaltkék, legfinomabb	40
AI »	250	» I.	6	» 2	3	Párisi kék	5
1 kilo		» II.	7	Rózsaszínű krapplak 1	16	Milori kék világos és sötét	5
AO Disznyomáshoz	4	» III.	10	» 2	10	Sepiabarna	4
AOO »	6	Átnyomó festék	6	» 3	10	Terra di Sienna	2
AOOO »	8	Ércznyomó festék II.	120	Kárminczinóber 3 árnyal.	4	Mahagonibarna	2
b) Kési sajtóknak.		» I.	150	Czinóber-utánzat	2	Kremsi fehér	2
CCII Könyvfesték	90	Kenczék.		Antikármín	8	Hőfehér	1
CCI »	1	Könyv-, kő- és ércznyomáshoz.		Lila, kékes v. vörhenyes 1	24	Finom színes festékek	
BBIII Accidensfesték	120	Gyöngye	1	» 2	16	kenczében törve, körül-	
BBII »	180	Középerős	120	» 3	12	belül 25%-al olcsóbbak.	
BBI »	240	Erős	140	Chromsárga, vegy. tisztá,	3	Bécsi hengeranyag.	100 ko
AAIII Illusztrációknak	3	Aranyfüst-kencze	2	4 árnyalat, süvegekben	3	3. sz. Igen szilárd	150
AAII Finom	4	Ércznyomáshoz	1	Chromsárga, vegy. tisztá,	2	2. » Szilárd	150
AAI Disznyomáshoz	6			4 árnyalat, darabokban	2	3. » Crème	150
AAO Glaçéppapir-nyom.	8			Cadmiumsárga, 2 árnyal.	24		
				Oekersárga, 4 árnyalat	2		

Árak Bécsben fizetendők 3 óra vagy készpénzben 2% sconto. Hordók ingyen, dobozok eredeti árakon.

KITÜNTETÉSEK: *Deés*: Ezüst érem.
Besztercze: Arany érem.
Grác: Nagy ar. díszérem.

Első magyar hengeranyag-gyár

SCHARSACH ALAJOS

BESZTERCZÉN, ERDÉLY.

Új Excelsior-hengeranyag körforgógépek, gyorsajtók és amerikai tegelynyomású gyorsajtók számára.

100 kiló 150 frt, szabad csomagolás mellett.

Ezen hengeranyag a legjobb és legtisztább nyers anyagból van készítve, főülmind minden másnemű hengeranyagot. Ezen anyagból öntött hengerek jó festékekkel kifogástalan tiszta nyomatot adnak; sokáig tartó használhatóságuk által **olcsóbbak** bármely más hengeragnál, nem veszti el soha tapadóerejét, nem lesz keményebb, időváltozásnak nincs reá hatása; továbbá nem sérül meg oly könnyen és nem szugorodik össze soha, úgy hogy évekig használatban maradhat, a nélkül, hogy átöntenék. Azonkívül kezeskedem, hogy ezen anyag pótlanyag hozzááttele nélkül legalább tizszer átönthető, a mi az eddigi hengeranyagoknál lehetetlen volt, mert azok (dacára annak, hogy drágábbak) többnyire olcsó nyers anyagból vannak készítve és ennek következtében csak fáradsággal önthetők át kétszer-háromszor, hogy azután mint tökéletesen hasznavehetelent eldobhassuk. Meg vagyok győződve, hogy próbahasználat után csakis e rendkívüli előnyöket nyújtó hengeranyag fog használatba vétetni.

E hengeranyag külföldön már nagyon elterjedt.

A hengeranyag a rendszeren kívül lágyabb vagy keményebb alakban is szállítható.

BETÜÖNTÖDE ÉS TÖMÖNTÖDE.

Folytonos készletben tart szerb és héder betűket, körzeteket és klazásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és legjobb minőségben kiállítva.

FISCHER és MIKA

Nagy választékot tart a legkülönbözőbb czélszerű és divatos

KÖNYV- ÉS CZÍMIRÁSOKBÓL.

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

BUDAPEST, KIRÁLY-UTCZA 83.

ÁLLAMILAG KEDVEZMÉNYEZETT

Első Magyar Könyv- és Könyvmdai

Festék-Gyár

Kurzweil János és Társa

V., HOLD-UTCZA 25. BUDAPEST V., HOLD-UTCZA 25.

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek,
 kenecék, bronzok.

VEGYMŰSZAKI ÉS VEGYÉSZETI TERMÉNYEK KÉSZITÉSE.

»Patent« gelatin-hengeranyag stb.

A TEMESVÁRI KIÁLLÍTÁSON EZÜST ÉREMMEL DÍJAZVA.

TELJES GÉPBERENDEZÉSEKET

(légszesz- vagy petroleum-motorokkal, transmisiókkal stb.)

Kő- és könyvnyomdák, litografiai műintézetek, könyvkötészetek, papirdobozkészítő-gyárak, játzókártya-gyárak, papir- és kéregpapir-gyárak, színes papirt előállító gyárak, album-gyárak, dombornyomó-intézetek stb. stb. részére utólérhetlen szép kiállításban és a legjobb szerkezetekkel szállit

Krause Károly gépgyára, Lipcsében.

Főképviselek Ausztria-Magyarországon: Paul Beckert Wien, IV., Starhemberg-Gasse 24. és Galitzenstein H. Budapest, V., Erzsébet tér 5. sz., a kiknél minta-raktárak is vannak.

WILHELM WIEGAND

DRESDEN-A.

(Németország).

Ajánlja

„TRIUMPH“

HENGERANYAGÁT.

Nagyszerű, szép és fölülmulthatatlan!

Megrendelhető minden tetszés szerinti keménységi fokban.

Szállítás a vilég minden országába.

ALAPITTATOTT 1879-BEN.

Minták, használati utasítással együtt, bérmentve küldetnek.

FAMETSZŐ-INTÉZET

SMOLKA VILMOS

BUDAPEST

VII. KERÜLET, IZABELLA-UTCZA 3b. SZÁM.

BEIT & PHILIPPI

Fabrik von schwarzen und bunten

STEINDRUCK-FARBEN

FIRNISSEN.

„HAMMONIA“ WALZENMASSE.

HAMBURG & STASSFURT.

FESTÉK-GYÁRA

HAMBURG
ÉS
STASSFURTBAN

Készit fekete és színes

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKEKET

HAMMONIA HENGERANYAGOT

— KENCZÉKET. —

Vezérképviselőség és gazdagon fölszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK

Főraktár és iroda: BUDAPEST Nagykorona-utca 3.

ELSŐ MAGYAR

BETÜÖNTŐDE
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

BUDAPEST

VI. KER., DESSEWFFY-UTCZA 32. SZÁM

SAJÁT HÁZÁBAN.

EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

jutányosan és gyorsan foganatosíttatnak.

* * *

Folyton dúsz raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

KÖNYV- ÉS CZÍMIRÁSOKBAN

továbbá

KÖRZETEK ÉS KIZÁRÁSOK

A LEGKÜLÖNFÉLEBB ÉKÍTMÉNYEK

ÉS EGYÉB

NYOMDAI FELSZERELVÉNYEK BEN.

GALVANOPHASTIKA.

TÖMÖNTŐDE.

E lap szövege az öntőde betűivel nyomatott.

Nyitra. Huszár István. Iritzer Zsigmond. Özv. Neugebauer Anna. Reicheles Lipót.	Putnok. Gaertner Ignác.	Szamos-Ujvár. Gör. k. püspöki nyomda. »Aurora« nyomda.	Szerencs. Simon J. Szigetvár. »Corviná«-nyomda (tulajd. Fried Dávid).	Turóc-Szt-Márton. Magyar nyomda. Részvény-nyomda.
Oravicza. Kehrer C. Wunder Károly.	Resicza. Eisler József. »Hungária« könyvnyomda- szövetkezet. »Reschitzaer Zeitung« ny.	Szakolcza. Skarnitzl Örökösei.	Szilágy-Somlyó. Böloni Sándor.	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károly.
Orosháza. Veres Lajos. Altstädter M. J.	Rimaszombat. Gyórfy Pál. Szűcs László. Rábely Miklós.	Szarvas. Sámuel Adolf. Szikes Antal. Sápszky János.	Szolnok. Bakoss István. Fuchs Lipót. Hay Fülöp. »Szolnoki Híradó« ny. Wachs és Paupcz.	Ujvidék. Fuchs Ágoston. Hirschenhauser és Reitzer. Miletics Szvetozár. Pajevics Arzén. Popovics Testvérek. Szerb kolostorok könyv- nyomdája.
Ó-Becse. Löwy Lajos.	Rozsnó. Kovács Mihály.	Szász-Sebes. Stegmann J. Winkler Vilmos.	Szombathely. Bertalanffy J. Gábel A. Kramer M. Seiler H. Özvegye.	Ungvár. Gellisz Miksa. »Kelet« nyomdája. Lévai Mór. Székely és Illés.
Ó-Kanizsa. Schwarz A.	Rózsahegy. Salva Károly.	Szászváros. Fuhrmann R. »Minerva« nyomda r.-társ.	Tab. Pfeifer Ignác.	Ujverbász. Berkovics Márk fiók- nyomdája.
Ó-Orsova. Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	Salgó-Tarján. Fiedler A.	Szatmár-Németi. Molnár János. Nagy Lajosné. »Pázmány« könyvnyomda. »Szabadsajtó« nyomdája.	Tapolca. Löwy B.	Vác. Mayer Sándor. »Hunnia« nyomda (tulajd. Kohn Viktor).
Ó-Széplak. Nyitraivölgyi Gazd. Egylet nyomdája.	S.-A.-Ujhely. »Zemplén« nyomdája. Löwy Adolf. Landesmann és Társa.	Szeged. Bába Sándor. Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Adolf. Várnai Lipót.	Tasnád Fésűs József. (zárva.)	Vág-Ujhely. Brück Samu. Horovitz Adolf.
Paks. Rosenbaum Márk.	Sárospatak. Ev. ref. főisk. nyomdája.	Szeghalom. Ifj. Kiss Ferencz.	Tata. Engländer Jakab.	Versecz. Wettl és Veronits. Kirchner J. Özvegye. Kassanovits M. Füger Ida.
Pancsova. Jovanovics Testvérek. Koszanics és Popovics. Wittigschlager C. »Pancsova és Vidéke« nyomdája (tulajdonos dr. Viszoly).	Segesvár. Jördens Testvérek. Horeth Frigyes.	Szegzárd. Báter János. Ujfalussy Lajos.	Temesvár. Csanád megyei nyomda. »Délmagyarországi Reform« (tul. Ifj. Steiner Károly). Délmagyarországi szövet- kezeti nyomda. Freund Gyula. Magyar Testvérek. Steger Ernő. »Posaunae« nyomdája. Uhrmann Henrik. Veres Samu. Weisz J. Stern Gusztáv.	Veszprém. Krausz A. Fia. »Petőfi« nyomda. Hidy János.
Pápa. Goldberg Gyula. Nobel Ármin. Reform. főisk. nyomda	Selmeczbánya. Jörges A. Özvegye.	Székelyhid. Kohn Sámuel.	Tisza-Füred. Löw Samu.	Zala-Egerszeg. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Pécs. Engel Lajos. Lyceuml. nyomda. Taizs József. Taizs M. özvegye.	Sepsi-Szt-György. »Jókai« részv.-nyomda.	Székely-Udvarhely. Becsek D.	Tolna. Selly József.	Zala. Seres Samu.
Pécska. Ruber István.	Siklós. Löwy Miksa. Harangozó és Pandurovits.	Székesfejérvár. Márián György. Singer E. Számmer Imre. Számmer Kálmán. »Székesfeh. és Vidéke« ny. Kaufmann Fáni.	Tolna-Szántó. Szabó Miklós.	Zólyom. Nádossy G.
Perjámos. Pirkmayer K.	Simontornya. Jeruzsálem E.	Szempez. Fischer Náthán.	Tolna-Tamási. Jeruzsálem Ede.	Zombor. Bittermann Nándor. Muzsik A. Obláth R. Rubinstein N.
Pöstyén Gipsz H.	Sopron. Breiner G. és Fia. Litfass Károly. Romwalter K. és Fia. Rónai Frigyes.	Szentes. Sima Ferencz. »Szentes és Vidéke« nyom- dája.	Topolya. Schwarz M.	Zsombolya. Wunder Rezső.
Pozsony. Alkalay Adolf. Angermayer K. Bick Ábrahám. Brég János. Freistadt B. Utóda. Grünsfeld Lipót. Stampfel, Eder és Társa. »Westungarischer Grenz- bote« nyomdája. Wigand K. F.	Stájerlak. Rose V.	Szered. Stern Dávid.	Torda. Pollak Mórlicz.	Zsolna. Áldori Manó!

HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

Belovár. Fleischmann F.	Illók. Wortmann A.	Petrinja. Pirnath A.	Varasd. Platzer József. Stiefler J. B.	Fischer F. Granitz Ignác. Hühn Gyula. Kralj Gy. Jovanović P. Kugli és Deutsch. Scholz Antal »Národne Novine« ny.
Broód. Schuhmann H.	Kaproncza. Kostinčar K.	Pozsega. Klein Lipót.	Vinkovce. Trumić Konstantin.	Zengg. Luster Hubert.
Buccari. Desselbrunner R.	Kárlócza. Pavlovic K.	Ruma. Wagner J.	Virovitica. Habianec A.	Zimony. Grabovački M. Sopron A. Balcs S.
Diakovár. Egyházmegyei nyomda.	Károlyváros. Hauptfeld K.	Sziszek. Fanto Adolf. Jünker F.	Vukovár. Jancsik E.	Zsid. Manković P.
Eszék. Laubner Károly. Pfeiffer Gyula. Schaffer Alajos.	Kőrös. Neuberg Gusztáv.	Susak. Grosse küstenländische Buchdruckerei.	Zágráb. Albrecht K. Brusina Antal. Részvény-nyomda.	
Gospic. Župan M.	Mitrovicza. Trumić Konstantin. Trumić M.	Uj-Gradiska. Schiebl A.		

A könyvnyomdász- és betűöntő-segédék egyletei.

Magyarország.

Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Egyesy Géza; számvivő Steiner Adolf. Egyleti helyiség: Budapest, VIII., Stáhl-utca 1. Az egylet a központon kívül a következő kerületekre oszlik: **Arad:** Elnök: Varga József; pénztárnok: Lövey Nándor. **Brassó:** Elnök: Feninger Károly; pénztárnok: Merkl János. **Debreczen:** Elnök: Kenderessy Lajos; pénztárnok: Török Ferencz. **Kassa:** Elnök: Rósa Viktor; pénztárnok: Nagy Sándor. **Kolozsvár:** Elnök: Gámán Dezső; pénztárnok: Thummerer János. **Nagy-Várad:** Elnök: Lang József; pénztárnok: Bonczé Tivadar. **Pécs:** Elnök: Taizs József; pénztárnok: Rovatsék J. **Pozsony:** Elnök: Kalteisz J.; pénztárnok: Dirmeier Nándor. **Szeged:** Elnök: Zeisler Mór; pénztárnok: Schwarcz Ferencz. **Temesvár:** Elnök: Freta János; pénztárnok: Mangold Sándor.

A nagyszombati könyvnyomdászok egylete. Elnök: Binder Lajos (Mészáros-utca 47).

Szaktárs-körök a fővárosban.

Könyvnyomdászok Szakköre.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-társaság).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők jótékonyági köre.

Elnök: Concha Károly (Hornyánszky V. könyvnyomdája, V., Arany János-utca 1).

Budapesti gépmesterek és nyomók köre. Elnök: Stern Ferencz (Kertész-nyomda, Mária-Valéria-utca 11.)

Budapesti hírlapszedők köre.

Elnök: Sitte József (Pester Lloyd nyomdája).

Budapesti betűöntők köre.

Elnök: Feldmann I. Pál (Fischer és Mika betűöntődéje).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők hitel-szövetkezete.

Elnök: Schwind Béla (Pesti Lloyd-Társulat könyvnyomdája).

»Ébredés«-dalkör.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-társaság).

»Typographia«-dalkör.

Elnök: Galateo Béla (Államnyomda).

Szaktárs-körök a vidéken.

»Typographia«-dalegylet Temesvár.

Elnök: Freund Gyula, nyomdatulajdonos.

Horvát- és Szlavonország.

A horvát-szlavóniai könyvnyomdászok egylete. (Hrvatsko tipografsko društvo za Hrvatsku i Slavoniju). Elnök: Timot István (Részvénynyomda), Zágrábban.

Ausztria.

Alsó-Ausztria. Az alsó-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Mies Károly. Egyleti helyiség: Bécs, VII., Zieglergasse 25.

Bukovina. A bukovinai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Witiuk János, Czernowitz, az Eckhardt-féle nyomdában.

Csehország. A csehországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. »Typografická Beseda«. Elnök: Krunert Károly, Prága, Inselgasse 24.

Felső-Ausztria. A felső-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Herzog János (az »Arany szarvas« vendéglőben, Hirschgasse) Linzben.

Galiczia. Galicziai könyvnyomdász-egyesület. (Towarzystwo drukarzy), »Sila« (Erő), Krakóban. — Könyvnyomdász- és kőrajzoló-egylet (Towarzystwo drukarzy i litografów) »Ognisko« Krakóban. Előbbi egyletnek elnöke: Szyjewszi András, utóbbi Machalski Tódor, mindketten az I. egyesületi nyomdában. Egyleti helyiség: Ringplatz 12, III.

Karintia. A karintiai könyvnyomdászok, kőrajzolók és könyvnyomók egylete. Az egylet elnöke: Pressien Ferencz (Bertschinger-féle nyomda), Klagenfurtban.

Krajna. A krajnai könyvnyomdászok, kőrajzolók és könyvnyomók egylete. (Društvo tiskarjev, kamnopiscev in kamnotiskarjev na Kranjskem.) Elnök: ifj. Hriber Ferencz, (katholikus könyvnyomda), Laibachban.

Morvaország. A morvaországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Klima Károly, Thalgsasse 5, Brünnben.

Salzburg. A salzburgi könyvnyomdászok betegsegélyző-egylete. Elnök: Reyer Ferencz (Oellacher-féle könyvnyomda), Salzburgban. — A salzburgi könyvnyomdászok önképző-egylete. Elnök: Pelikán János. (Pustet-féle könyvnyomda), Salzburgban.

Stájerország. A stájerországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző-egylete. Elnök: Dröszler Flórián. (Withalm-féle könyvnyomda), Grácban.

Szilészia. A sziléziai könyv- és könyvnyomdászok és rajzolók egylete. Székhely: Troppau. Elnök: Hoffmann János, Teschnerstrasse 5.

Tirol és Vorarlberg. A tirol és vorarlbergi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Zemmer József (Rauch-féle könyvnyomda), Innsbruckban.

Európa többi országai.

Belgium. Fédération typographique. (Belgischen Boekdrukkersbond.). Elnök: Laslovski Kajetan.

Bulgária. A bulgáriai könyvnyomdászok egylete. (Bilgarsko Tipografsko društvo.) Elnök: Colakow Tódor, »Državen Vestnik« kiadóhivatala, Szófiában.

Dánia. Typografiske Forening i København. Elnök: Peterson V., Bordings Bogtrykkeri, Nybrogade 12, Kopenhága. — Dansk typografisk Forening. Elnök: Rasmussen H. F. (a »Kolding Folkeblad« nyomdája), Kolding (Jütland).

Franciaország. Fédération française des travailleurs du livre. A központi bizottság titkára Keufer A., székhelye: Páris, 15, Rue de Savoie. Állandó elnök nincs.

Luxemburg. Luxemburgi nyomdász-egylet. (Association typographique de la Ville de Luxembourg.) Elnök: Bous Gusztáv, St.-Paulus-nyomda.

Németország. A német könyvnyomdászok segélyegylete. Elnök: Doblin Emil, Solmsstrasse 31., III., Berlin SW. — Elzász-Lotharingia könyvnyomdászainak és betűöntőinek segélyegylete. Elnök: Hans Fr., Blygonsstrasse 24, II., Strassburg-Neudorf.

Norvégia. Norsk Centralforening for Bogtrykkere. Elnök: Schulze F. P. »Dagbladet« nyomdája Kristianiában.

Olaszország. Associazione fra gli operai tipografi italiani per l'introduzione e l'osservanza della tariffa. Elnök: Sgr. Angelo Carugati, tipografia Operaira, Corso Vittorio Emanuele 12—16; egyleti helyiség via Rovello 1, Milánóban.

Oroszország. Nyomdász-társaság Rigában. A levelek Wagner Józsefhez, Häcker-féle nyomda, ezímezendők.

Románia. »Gutenberg«, a nyomdamunkások általános, kölcsönös segélyező-egylete. (Societate generala de ajutor reciprocu a lucratorilor tipografi din România.) Elnök: Nicolae Ionescu, Socecu-könyvnyomda, Strada Berzii 136, Bukarest.

Svájc. Svájci nyomdász-szövetkezet. Központi elnök: Unteregger H., Brunnenbergerstrasse 8., St.-Gallenben. — Société fédérative des typographes de la Suisse romande. Központi elnök: Ott Károly, a »National« nyomdájában Chaux-de-Fonds-ban.

Svédország. Svenska Typografförbundet. (Svéd nyomdász-egyesület). Elnök: G. Edin, »Aftonbladet« Stockholmban.

Szerbia. Szerb nyomdászok egylete. (Družina tipografskih radnika u Srbiji.) Elnök: Konstantinovič György, Belgrádban.

A többi egyletek vagy egyáltalán nem, vagy csak részben állnak velünk kölcsönösségben.